

כאמ"ר קרין לא פנה בענין... (מלא ברוח...)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאנת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 431

הוציאה ע"י בנים הנה"ג
הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי בהר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, טז טבת התשע"ב. מסכת בכורות דף נח – מסכת ערכין דף ד

דפשוטו משמע בגמרא דאף בעצרת בעי ט"ו יום, ומשמע דחשיב מחצית מן הזמן דבעי לדרוש (א.ק.) ועיין באות הבאה].

ז) גמ', מאי פרוס פלגא כי הא דתניא שואלין ודורשין בהלכות פסח שלשים יום קודם הפסח. עיין תוס' קידושין (נד.) ד"ה מועלין שכתבו (לגבי תרומת שקלים) דפרוס עצרת היינו א' בסיון. [וצריך עיון, דבסוגיין משמע דבן עזאי הוא דקאמר לה, אבל לרבי עקיבא בעי ט"ו יום. ועוד, דאי משמעות "פרס" היינו מחצה מן הזמן דבעי לדרוש, אם כן לתוס' בעי לדרוש בעצרת י' או י"ב יום, וצריך עיון. (א.ק.).]

ח) [רש"י כתב יד ד"ה שואלין, והיינו נמי מהלכות הפסח דמעשרין לבהמות דליתנהי למיכל ברגל. היינו דענין "שואלין ודורשין" משום הכנה לקיום מצוות הרגל, ולהכי דימה הא דמעשר ומכין בהמות לקרבנות להא דשואלין ודורשין (א.ק.). וכן מצינו בפסחים (ו.), דמחויב בבדיקת חמץ משעה דשואלין ודורשין בהלכות הפסח. (א.ג.).]

ט) גמ', שואלין ודורשין. בביאור הלכה (או"ח סימן תכט ד"ה שואלין) הביא גירסת הר"ף, שואלין ולא גרס דורשין. והביא, דהר"ן במגילה ביאר, דהא דשואלין, היינו דאם באו ב' בני אדם לשאול, מקדימין לענות לשואל בהלכות הרגל, אבל ליכא חיובא ללמוד הלכות המועד אלא במועד גופיה, וכדאיתא במגילה (לב.) דמשה תיקן להם לישראל שיהו דורשין הלכות פסח בפסח הלכות חג בחג וכו', וכן דעת הרשב"א במגילה (שם), ועיין שם שהאריך.

י) גמ', רבי עקיבא סבר אדר הסמוך לניסן זימנין מלא זימנין חסר וכו'. הקשה הרש"ש, אמאי לא תקון דליעשר תמיד בכ"ט, דילמא יהא חודש חסר. ותירץ, דאיירי כשידוע לנו על פי החשבון שלא יראה הירח אלא למחר. יא) [גמ', ולעשרינהו ביום ל'. לכאורה נראה לבאר, דאף דקדשו על פי הראיה, ולא בכל שנה היה ל' אב, כוונת הגמ' ליום קודם ראש חודש אלול. (ש.א.ג.).]

יב) [גמ', בכ"ט באלול רבי אליעזר ורבי שמעון לטעמייהו וכו'. צריך עיון, אמאי לא קאמר בפשיטות, דכיון דלומדים הלכות החג י"ד יום קודם החג, וכרבן שמעון בן גמליאל, ובא' תשרי לא מצי לעשורי כיון שהוא יום טוב, מקדימין לכ"ט באלול. ואפשר, דדוקא בפסח איכא לדינא דשואלין ודורשין בהלכות החג, וצריך עיון. (ש.א.ג.).]

יג) גמ', ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא. עיין רש"י במתני' (לעיל כז:.) ד"ה ואי אפשר שכתב, דכיון דבעי לסקור בסיקרא העשירי, ביום טוב אי אפשר מפני שהוא צובע, משמע דכיון דתקנו לסקור בסיקרא, לא בעו לבטל

דף נח ע"א
א) גמ', נוחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה. פירש רש"י כתב יד ד"ה דניחא, שאין חסר ביה כלום שהוא עצמו מקריב מעשרו ואוכלו שלמים. והקשה התוס' יו"ט בשקלים (פ"ג מ"א), מאי קאמר דאינו מפסיד כלום, הא מפסיד אימורין, ובהגהות ר"ש טויבש הוסיף להקשות, דהא רבי עקיבא גופיה סבירא ליה לעיל (יז:), דבמקום דאית ליה פסידא לא אמרינן דניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה. ותירץ התוס' יו"ט, דכוונת רש"י דאינו חסר כולי האי. וכתב בהגהות ר"ש טויבש, דלפי זה יש ליישב נמי קושייתו, דהא דקאמר רבי עקיבא לעיל, דאי איכא פסידא לא אמרינן נוחא ליה וכו', איירי בפסידא רבה, אבל בפסידא מועטת, נוחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה.

ב) גמ', שם. עיין באות הקודמת. ובמה שכתב רש"י (הובא באות הקודמת), דאינו מפסיד כלום כיון דהוא אוכלו שלמים. עיין שיטה מקובצת בביאור מציעא (ו:) בשם הריטב"א, וכן בריטב"א שבת (נד:) דפליג, וכתב, דבעי לתת בהמת המעשר לכהן.

ג) גמ', שם. וברש"י (העליון) ד"ה מצוה ביאר, דניחא ליה לעשר דליעשר. וביארו הרש"ש והיעב"ץ, דכוונתו על פי דברי הגמ' בשבת (ק"ט.) "עשר בשביל שתתעשר". והוסיף היעב"ץ, דאפשר, דהיינו הא דאיתא בחולין (פד:.) עשתרות צאנך שמעשירות את בעליהן, דהיינו על ידי שמעשרן מתעשר בזכות המצוה. וכתב, דאף דמצינו דניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה אף במצות דאינו מתעשר על ידן, היינו במצוה שעל כל פנים סופה להתקיים, מה שאין כן הכא דיכול להפקיע עצמו ממנה לגמרי.

ד) גמ', שם. עיין דברי רש"י שהבאו באות הקודמת, וכתב בהגהות ר"ש טויבש, דרש"י פירש כן, ליישב מה הקשה (הר"ש טויבש, הובא באות א), הא רבי עקיבא סבר לעיל (יז:.) דבמקום דאית ליה פסידא לא אמרינן דניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה, ולהכי ביאר רש"י דניחא ליה כיון דמתעשר, וליכא פסידא.

ה) גמ', דטבלה כגורן. משמע דאיכא איסור לשחוט משעת הגורן ואילך. אמנם ברמב"ם (פ"ז מבכורות ה"ז וה"ח) כתב, דאין הטלאים הנולדים כמו הטבל שאסור לאכול ממנו עד שיעשר, ומשהגיע הגורן אף על פי שמותר למכור היו נמנעים למכור עד שיעשרו.

ו) גמ', כי הא דתניא שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום. כתבו המגן אברהם (סימן תכט סק"א) וביאור הגר"א (שם), דמוכח דאף בשאר יומים טובים בעי לדרוש ל' יום קודם להם, דהא הכא קתני נמי בפרוס החג וכו'. וכתב הגר"א, דבעצרת לא בעי ל' יום וסגי מא' סיון. [וצריך עיון,

וכתב החזון איש (סימן כו סק"ה), דמשמע דסבירא ליה, דעדיף למנותן רבוצין מלהעבירן תחת השבת ולעכבן לצאת מעצמן (ולא כתוס' ד"ה ונוטל). [ולכאורה ביאור דבריו, דדין "לא יבקר" נאמר דוקא אי מונה בהעברה, אמנם לפי זה צריך עיון, דלכאורה אי ימנה באופן שהעשירי יצא בעל מום נמי שרי].

כא (תוס' ד"ה ונוטל, ואין שייך לאסור כאן משום לא יבקר וכו'. ביאר החזון איש (סימן כו סק"ה), דכיון דבלא סיוע דידיה לא יהא עשירי ודאי, שרי. ועוד, דמצוה שיצאו מעצמן לכתחילה, אבל אם אי אפשר שיצאו מעצמן מהני כשמוציאם (ואין כאן מצוה זו). וליכא למימר דהוא תנאי בחלות המעשרות, דהא מנאן רבוצין מהני.

כב (גמ', מאי אמרת לצרפו לגורן אחר. כתב החזון איש (סימן כו סק"ה), דהא פשיטא דאינו מחויב, דהא ליכא אלא ה', אלא כוונת הגמרא דאף אי יולדו עוד ה' לא יועיל צירוף.

כג (גמ', עשירי ודאי ולא ספק. הקשה השערי יוסף (שער ה פ"ה) הא בספק מעשר בהמה אולינן לחומרא, וכדאיתא במתניתין, דמעשר בהמה שנתערב בבהמות אחרות כולן ירעו עד שישתאבו, וכן ביצאו שנים בעשירי כדאיתא לקמן (ס:). וכתב, דהא דממעטינן עשירי ספק, היינו דבעי מנין, ומנין מסופק לא חשיב מנין, וכן לענין ספירת העומר אם אינו יודע לא חשיב מנין, עיין שם. והביא, דכן כתבו בתוס' בנדרים (יח:). (דקדוש על ידי מנין) דהקדושה באה על ידי המנייה.

כד (גמ', שם. עיין אור שמח (פ"ז מבכורים ה"ז) דהוכיח מסוגיין, דאף בספיקא דדינא אמרינן עשירי ודאי ולא עשירי ספק, דהא הכא הוי ספיקא דדינא אי חשיב משנה זו או משנה שעברה, וכן הוכיח המלבושי יו"ט (דיני ברירה סימן יט), ודלא כהשער המלך (פ"ג מגירושין ה"ד) והגרע"א (בהגהותיו על השער המלך שם) שכתבו, דבספיקא דדינא לא ממעטינן עשירי ספק, וביאר הגרע"א שם, דכיון דכלפי שמיא גליא, לא חשיב עשירי ספק. ועיין עוד שו"ת אבני נזר (י"ד סוף סימן עו) וחזון איש (סימן כו סק"י).

כה (גמ', שם. כתב המנחת חינוך (מצוה שס אות ז), דאף ספק ספיקא לחומרא פטור, דחשיב ספק, וכהא דמצינו לענין ספק טומאה ברשות היחיד, דאף ספק ספיקא טמא.

כו (גמ', שם. הקשו המנחת חינוך (מצוה שס אות ז) ושו"ת הגרע"א (תניינא סימן קח), אמאי לא חיישינן בכל מעשר בהמה לטרפה, דהא לא אולינן בתר רובא, ונימא דכל מעשר בהמה יהא פטור דהוי ספק. ובמנחת חינוך תירץ, על פי מה שכתב בשב שמעתתא (שמעתתא ב פרק טו), דברובא דליתא קמן אולינן בתר רובא, עיין שם. ועוד, דהוחזק לן דאינה טריפה. וכהא דמצינו לענין ממון, דאחר שהוחזק לא חשיב דאולינן בממון אחר הרוב, וכעין זה תירץ הגרע"א, דכיון דמחזקינן ליה כודאי אינו טריפה אף לשאר מילי, הוחזק לן דאינה טריפה, ולא הוי ספק. [אמנם עיין לעיל (אות כה) מה שהבאנו דברי השערי יוסף, דדין עשירי ספק הוי כשהמנין מסופק].

כז (גמ', מהו דתימא לגזור דילמא אתי למישקל מהנך קא משמע לן. ביאר האור שמח (פ"ז מבכורות ה"ז), דהא דלא גזרינן היינו משום דבדיעבד חייל משנה על חברתה, וכדעת הרמב"ם (שם ה"ה).

כח (מתני', ומונן א' ב' ג'. בבואור הלכה הלכות ספירת העומר (סימן תפט ד"ה מונה) הביא פלוגתת האחרונים לענין ספירת העומר, אי מהני ספירה דא' ב' ג'. וכתב המנחת אברהם, דאפשר דגבי מעשר בהמה כולי עלמא מודו דמהני, דשאני ספירת העומר דבעיא ספירה, מה שאין כן במעשר בהמה דסגי במנין, ומנין ודאי חשיב. [וברמב"ם (פ"ז מבכורות ה"א) כתב, אחד שנים

האי תקנה. אמנם בתוס' בחגיגה (ח.) ד"ה משום, משמע, דהוא גזירה דלא אתי למצבע.

יד (גמ', שם. הקשו התוס' בחגיגה (ח.) ד"ה משום, דתיפוק ליה דאסור משום דהוי כמתקן וכהגבהת תרומות ומעשרות. ותירצו, דלא חשיב מתקן כיון דבלאו הכי שרי ליה למיכל קודם שיעשר בהמותיו.

טו (תוס' ד"ה ואי אפשר לעשר, בסוה"ד, ויש לומר כיון דעשירי מאליו קדוש אפילו לא קרא עשירי ולא שייך לאסור הקדש כזה ביום טוב. ובתוס' בחגיגה (ח. ד"ה משום) תירצו, דהיא קדושה ועומדת, כיון דמחויב מן התורה להקדישו. והקשה הטורי אבן (שם), דמה בכך דמצווה להקדישו, הא אפילו הכי כיון דאינו קדוש מאיליו הוי הקדש, ואסור משום שבות. ועוד, הא פסח וחגיגה נמי מחויב מן התורה להקדישם, ואפילו הכי לא שרי להקדיש בשבת, אלא משום דהוו קדשים שקבוע להם זמן. וברש"ש (הכא) כתב, דתוס' בחגיגה כוונתו למה שתרצו כאן, דכיון דמן התורה מחויב להקדישו היינו דנעשה קדוש מאליו.

טז (בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. ובאפיקי ים (ח"א סימן מג) כתב, דתוס' בחגיגה פליגי אתוס' דידן, וסברי, דהא דקדוש מאליו לא מהני להתיר לעשר ביום טוב, כיון דהמנין גופיה הוי כהקדש, דעל ידו נעשה קדוש. ועיין לקמן (נט.) אות יא. [דהיינו דלמד, דכוונת תוס' דידן שיעשר בגוונא שלא יקרא לעשירי עשירי אלא יתקדש מאליו, וכן כתב בחידושי הגר"ש שקאפ נדרים (סימן ט), דכשמקדיש בפיו לא אמרינן דקדוש מאליו, אלא על ידי האדם, מה שאין אי נתקדש מאליו].

יז (גמ', אמר בן עזאי הואיל והללו אומרינן כך והללו אומרינן כך האלולין נתעשרין לעצמן. כתב הרש"ש, דלדבריו איכא גורן נוסף למעשרות של אלול, ומעשרין בו' תשרי, דחזו כולהו למעשר בהמה, דאף הנולד בסוף אלול כבר אינו מחוסר זמן.

יח (תוס' ד"ה חוץ, ואפילו נולד רבי יהושע בשנה ראשונה שנשא בת כלבא שבוע וכו'. עיין בהגהות וחידושים מהגר"ר זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ שתמה, דבאבות דרבי נתן (פ"ו, ג) מוכח דכשהלך רבי עקיבא ללמוד תורה לפני רבי אליעזר ורבי יהושע היה לו בן גדול שהלך עמו, ומוכח דאותו בן היה מאשה שנשא קודם שנשא את בת כלבא שבוע. ועוד הוכיח ממתניתין ידדים (פ"ג מ"ה), דהיה לרבי עקיבא חותן אחר מלבד כלבא שבוע.

יט (גמ', לדברי בן עזאי נולדו לו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי כונסן לדיר להתעשר ונוטל אחד מן האלולין. לכאורה היינו דמונה את הה' דאב ושוב מונה את הה' דתשרי, ואחר כך מונה את הה' דאלול ומצטרפין רק עם הנולדין באב או הנולדין בתשרי. והקשה המנחת אברהם, לדעת הרמב"ם (פ"ז מבכורות ה"ה), דבדיעבד חל מעשר משנה על חברתה, אם כן כשימנה את הנולדין באב והנולדין בתשרי יצטרפו למעשר, ואף דכשמונה את הנולדין בתשרי מונה מתחילה ואינו קורא לו שיש אלא אחד, לכאורה הוי המשך המנין הראשון (עיין לקמן ס:). וכתב, דלדברי הרש"ש בראש השנה (כ.) דבאין לו אלא חמשה משנה זו וחמשה משנה זו אין מצטרפין לחיוב, אתי שפיר. אבל לדעת הערוך לנר בראש השנה (ז:): אף ככהאי גוונא מצטרפין לדעת הרמב"ם. ותירץ, דאפשר דאינו מונה ב' מנינים אלא מונה שניהם בתורת מנין אחד, (דמונה רק את הראויין להצטרף עם האלולין). ועיין עוד חזון איש (סימן כו סק"ט).

דף נח ע"ב

ב) גמ', ונוטל אחד מן האלולין, פירש רש"י ד"ה ונוטל, כגון שמנאן רבוצין.

הדרגת הירומי

מסכת בכורות דף נח – דף נט

טז טבת – יז טבת התשע"ב

טרפה.

לז) גמ' לא מנאן בשבט וכו' תלמוד לומר יהיה קדש. כתב הרש"ש, דמסתברא דאף אי לא מנאן כלל אלא העבירן בדיר, הוי בכלל ריבויא דיהיה קדש. אמנם הליקוטי הלכות (עין משפט אות ז) סבר דבעי מנין, והוכיח מלשון הרמב"ם (פ"ז מבכורות ה"א) שכתב ומנאן עשרה עשרה. ועיין חזון איש (סימן כז סק"ט) שדחה, דבמנאן בפיו או בלבו ודאי הוי מנין, והרמב"ם לא אתי לאפוקי אלא מנאן בראיה בבת אחת. ועיין עוד בחזון איש (שם סק"ח).

לח) גמ', יכול היו לו מאה ונטל עשרה ונטל אחד יכול יהו מעושרין תלמוד לומר עשירי ואין זה עשירי. כתב החזון איש (סימן כז סק"ח), דאף רבנן מודו דמהני מנין על ידי מחשבה, דאף לרבנן מהני מעשר דגן במחשבה (עיין לקמן (נט). תוס' ד"ה אף). והכא דאינו קדוש, היינו באינו מונה במחשבתו, אלא בהעברה במחשבתו או בידוע קודם לכן את מנינם.

לט) גמ', רבי יוסי ברבי יהודה אומר קדוש. בתוס' לקמן (נט). בר"ה (הכא) כשם מבואר, דאית ליה לרבי יוסי ברבי יהודה נמי עישור על ידי מנין, אלא דלא בעי למילף לה ממעשר דגן, ואתי לחדש דמהני נמי בהפרשה בלא מנין. ועיין לקמן (נט). אות ב.

מ) [תוס' ד"ה כשם, (בנמשך לרף נט). בתוה"ד, ונראה לפרש דלרבי יוסי ברבי יהודה הוי מעשר אף על פי שאינן שוין כמו במכניס לדיר להתעשר דמסתמא אז אין דרכם להיות שוין. לכאורה כוונתם, דכיון דמפריש מן הבהמות אחד מעשרה, אף דלא שוו להדדי דהאחד גדול מחבירו, מהני כשם דמהני במעשר דגן באומדן אף דלא שוו. מיהו הא דלרבנן מהני במעשר בהמה נמי היכא דאינם שוים להדדי, אף דגבי מעשר דגן פליגי וסבירא להו דלא מהני אי לא שוו, היינו משום דאינו מפריש אחד מתוך עשרה, ואינו כהפרשת תרומות ומעשרות, אלא דין מנין דהעברה, ובהא אף רבי יוסי ברבי יהודה לא בעי למילף ממעשר דגן, אלא במפריש אחד מעשרה בלא מנין דהוי כהפרשה, בעי למילף ממעשר דגן דמהני כהאי גוונא].

דף נט ע"א

א) גמ', ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן. ביאר החזון איש (סימן כז סק"ט), דלרבנן דאבא אלעזר דבעו מנין אף במעשר בהמה, ליכא לאקושי מעשר בהמה למעשר דגן, דבמעשר בהמה בעי למנות. אבל לאבא אלעזר דסבירא ליה דבמעשר דגן סגי באומדן, אף דבעי אחד מעשרה, יש ללמוד למעשר בהמה, דאף דבעי מנין, מהני הבטה כללית. ועיין שם עוד.

ב) תוס' ד"ה אף, בתוה"ד, ונראה דרבנן לא פליגי אבא אלעזר לענין מחשבה אלא לענין אומדן ואם תמצית לומר דפליגי וכו'. מבואר, דנסתפקו אי רבנן פליגי לענין מחשבה או לא. ובתוס' במנחות (נה). ד"ה בדרף. ובגיטין (לא). ד"ה כך, נקטו בפשיטות דרבנן מודו לענין מחשבה, וכן כתב הריטב"א בביצה (דף יג:). אמנם בשיטה מקובצת בביצה (שם) הביא בשם הרשב"א, דרבנן פליגי.

ג) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. ועיין עוד בדרך אמונה (פ"ג מתרומות ה"ג), שכתב בדעת הרמב"ם, דפסק (שם) דתרומה אינה ניטלת באומדן, וכרבנן דפליגי עליה דאבא אלעזר בן גומל, ולענין מחשבה, מבואר דסבר דמהני, וכמו שהוכיח בחזון איש (דמאי סימן טו סק"ה) דבריו (פ"ד מתרומות ה"ז), דסבר דלא פליגי רבנן עליה דאבא אלעזר לענין מחשבה. ועיין שם שהאריך.

ד) [גמ', אמר רבא עשירי מאליו הוא קדוש. אפשר דרבא יליף לה מאידך

שלשה, ועיין צפנת פענח (תנינא עמוד נא) שביאר החילוק בין הכא למנין דיום הכיפורים דמונה אחת שתיים וכו'].

כט) [מתני', שם. עיין באות הקודמת לענין מנין דא' ב' ג'. ולדעת הרש"ש, (הובא להלן אות לו), דסגי במנין במחשבה, לכאורה ליכא למידן מידי, דלא גרע ממחשבה].

ל) מתני', סוקר בסיקרא ואומר הרי זה מעשר. הקשה המנחת אברהם, הא איתא בגמ' לקמן (נט.), דעשירי מאליו קדוש, ואם כן אמאי בעי להקדישו, וכי הוי כבכור דאף דקדוש מאליו מצוה להקדישו. וכתב, דאפשר דאיירי דאיכא טפי מי', דבהאי גונא אין קדוש העשירי מאליו וכדכתב באור שמח (פ"ח מבכורות ה"ח).

לא) מתני', קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין. הקשו התוס' בבבא מציעא (ו: ד"ה קפץ, דליבטלו ברובא. וכתב החזון יחזקאל (פ"ז ה"ז), דאין כוונתם דליבטיל ברובא ויתחייב אף הוא במעשר (ולא ייחשב ספק), דלא מהני ביטול ברוב להחיל חיוב, דהיתר לא בטיל באיסור להיחשב איסור, אלא כונתם להקשות כמו שהקשה בשיטה מקובצת (שם), דניכבשינהו דנניידו ונימא כל דפריש מרובא פריש, ורק בתר דבטיל ברובא איכא לחיובי משום כל דפריש. [אמנם בתוס' הרא"ש בבא מציעא (שם) מבואר דהם ב' קושיות שהקשה דליבטיל ברובא, ותיריך, דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי, והקשה דנכבשינהו דנניידו, עיין שם] ועיין חזון איש (סימן כז סק"ד).

לב) גמ', שם. עיין באות הקודמת, ובשיטה מקובצת ובתוס' הרא"ש בבבא מציעא (שם) תרצו, דאף אי בטיל ברובא, לא נפיק מכלל עשירי ספק. ועיין שו"ת הגרע"א (תנינא סימן קח). ולכאורה מדברי התוס' (שם) דלא בעו ליישב כך, מוכח דבסבירא להו דאי בטיל ברוב חשיבי עשירי ודאי, אמנם בחזון איש (סימן כז סק"ג) כתב, דתוס' איירי למאי דסלקא דעתין התם, דלא אמרינן עשירי ודאי ולא עשירי ספק, עיין שם.

לג) גמ', פרט לטריפה שאינה עוברת. פירש רש"י ד"ה טריפה, דנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה ולא מצי למיזל. והקשו התוס' בחולין (קלו: ד"ה פרט הקשו, הא אף בנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה אינה לא מציא למיזל, וכתבו, דשמא אין הכי נמי, דממעטינן אף נחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה. אמנם התוס' לעיל (נו). ד"ה פרט פליגי, וכתבו דממעטינן רק נחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה. ועיין משנה למלך (פ"ו מבכורות הי"ד) שכתב דדעת הרמב"ם (שם) התוס' דלעיל (נו). דממעטינן רק טריפה.

לד) גמ', שם. עיין באות הקודמת. והקשה הקובץ שעורים בבא קמא (אות סו), דעת רש"י ותוס' לעיל נו. אכתי מינה לן לפסול שאר טריפות שיכולין לעבור, וביאר, דקרא ד"אשר יעבור" אינו אלא ילפותא לפסול טריפה, ואינו תלוי במה שאינה יכולה לעבור, אלא במה שהיא טריפה. ובביאור התוס' חולין קל"ו כתב, דדעתם דב' ענינים ילפינן מקרא, א. דבעינן עוברת אפילו במקום שהיא כשרה, ב. שלא תהא טריפה אפילו יכולה לעבור. והקשה, דאי נימא הכי מינא לן לפסול טריפה היכא שיכולה לעבור, וביאר דעל כן כתבו שם בתוס' "ודוחק".

לה) גמ', שם. וברש"י במנחות (ו: ד"ה כל, ביאר, דממעטינן טרפה משום דאינה עוברת כיון דאין לה חיות. ועיין עוד בביאור הרא"ם לפסיקתא זוטרתא פרשת בחוקותי (אות עט) שביאר, דממעטינן פרט לטריפה שאינה עוברת, היינו אינה מתעברת.

לו) גמ', שם. עיין מה שנתבאר באותיות הקודמות. וברש"ש ביאר, דממעטינן טריפה דאינה עוברת, על פי מה שכתב הדרכי משה (יו"ד סימן לה) בשם התשב"ץ, דיש להעביר היד על גבי בהמה ואם תשפיל ראשה מוכח דהיא

אינה חלה על ידי האדם אלא קדוש מאליו על ידי קדושת התורה, וכיון דאינו מחויב, לא חיילא קדושה, דקדושת עשירי על ידי התורה לא חיילא אלא בדאיכא חיובא. ונלדברי הג"ר שמעון שקאפ (המובא באות הקודמת), דכשמקדישו בפיו נעשה קדוש על ידו, לכאורה מופלא הסמוך לאיש מצי מחיל קדושת עשירין. ועיין **ירושלמי תרומות** (פ"א ה"ג) שנסתפקו בזה. ועיין **תורת זרעים תרומות** (פ"א מ"ג) ובאות הבאה.

יא רש"י ד"ה **ודלמא עשירי לא קרייה רחמנא**, דליהוי ליה דין מעשר להעלותו לירושלים ולהקריבו אלא קדוש גרידא וכו' ואינו נאכל אלא במומו. ביאר **התורת זרעים** (הובא באות הקודמת), דבקדושת מעשר בהמה איכא תרתי. א. משום הפרשה, וכדמדמינן **לעיל** (נג). למעשר דגן. ב. דין הקדש, דהוי הקדש ככל קרבן שמקדישו, ולכך סלקא דעתך, דבעשירי שלא קראו עשירי אלא קדוש מאליו, אף דחייל שם מעשר לענין דין ההפרשה, ויאסר לאכול במומו, מכל מקום לא יחול חלות הקדש לענין הקרבה. ועיין שם שהאריך.

יב [גמ', **ודלמא עשירי הוא דלא קרייה קדש קרייה**. לכאורה הוה מצי למימר נמי, דשאני התם דאיבר ליה עשירי וכדלקמן, אלא דעדיפא מיניה משני. (י.א.)].

דף נט ע"ב

יג גמ', אף **התשיעי אינו קדוש אלא אם כן נעקר שם עשירי ממנו**. הקשה **בחדושי רבי מאיר שמחה**, הא עשירי מאליו הוא קדוש ואף אי לא נפיק, וכדאמרינן **לעיל** (עמוד א), ואם כן לא משכחת לה דנעקר שם עשירי ממנו, כיון דכשיוצא התשיעי, עומד העשירי להיות קדוש מאליו. ותיריך, דמכל מקום מהני עקירה, וכדאשכחן גבי מחשבת שלא לשמה בקדשים, דמצינו לענין כל העומד לזרוק, דאף דכשעומד לזרוק אמרינן דעומד לזרוק בכשרות דסתמא לשמו, מהניא מחשבה לעקור (עיין **תוס' פסחים** (יג): **ד"ה כל העומד**). ועוד, דאפשר דאיירי דאיכא טפי מעשרה בתוך הדיר, וכשיטתו **באור שמח** (פ"ח מבכורות ה"ח), דבכהאי גוונא לא אמרינן עשירי מאליו הוא קדוש.

יד גמ', **מנין הראוי פוטר**. בפשוטו היינו, **דהמנץ פוטר**, דכיון דהעבירין על מנת לעשר נתקיימה מצוותן. אמנם **ברש"י** (לעיל עמוד א') **ד"ה במנין הראוי** מבואר, דחשבינן לעשירי כאילו יצא ופטר את המנץ נוצריך ביאור, הא אותו עשירי דלא נפק, ואיהו גופיה אכתי מיחייב, ואיך יועיל לפטור את היוצאין.

טו גמ', **מנין הראוי פוטר**. הקשה **החזון איש** (סימן כז סק"ו), אם כן כל אחד יפטור כל צאנו על ידי שימנה וקודם שיגיע למנין י' יפסיק. ותיריך, דלא אמרינן אלא באיכא י' ומת אחד או קפץ לדיר **דאינו יכול** למנות עוד, ולמנין אחר אינו מצווה למנות. אבל אם הפסיק את המנץ במזיד, דעובר מדרבנן, או מדאורייתא בעשה דבל תאחר כשיעבור הרגל, ליכא האי פטורא, ולא חשיב שכבר עבר, שהרי תשלום מנינו לא נפסד.

טז גמ', **שם**. נסתפק **החזון איש** (הובא באות הקודמת), ביש לו מאה והכניס עשרה לדיר ויצאו ה' ומת אחד מהם, אי מצי להכניס עוד להשלים מנין עשרה, עיין שם.

יז גמ', **שם**. ושאינן מנויין מצטרפין לגורן אחר. ביאר **החזון איש** (סימן כז סק"ז), דכיון דחייל עליהו חיובא תו לא פקע, אף דפקע חיובן (לעשר עכשיו) באונס.

יח רש"י ד"ה **מנין הראוי פוטר**, שאם היו לו עשרה וכו' ומנה תשעה וכו'. כתב **המים קדושים**, דלשון רש"י אינו מדוקדק, דאמאי נקט אופן שהיו לו

דינא דרבא **לקמן** (עמוד ב'), דמנין הראוי פוטר, דיליף להאי דינא מקרא ד"כל אשר יעבור" ולא שכבר עבר, דלכאורה הטעם דמנין הראוי פוטר, משום דחשבינן לעשירי כאילו יצא ופטר לשאר המנויין, וכדכתב רש"י (הכא) **ד"ה במנין הראוי**, ואי לאו דינא דעשירי מאליו הוא קדוש לא מצינן למימר דחזינן לעשירי כאלו יצא, דכל זמן שלא קרא שמו עשירי מהיכי תיתי לפטור את כולם על ידו.

ה גמ', **עשירי מאליו הוא קדוש וכו' העשירי יהיה קדש**. כתב **האור שמח** (פ"ח מבכורות ה"ח), דנראה לו פשוט דינא דעשירי מאליו הוא קדוש היינו דוקא דליכא רק חד, כגון דלא הכניס אלא י' טלאים בדיר, דמבורר מי העשירי, אבל אם נשתיירו הרבה בדיר ואינו מבורר מי הוא העשירי, ואינו מתייחס מאליו להנך תשעה, דמי יודע אם יעבור בפתחם אחריהם. ויישב בכך דמה שמרבה הגמ' מקרא ד"קדוש יהיה", אף אם לא קרא שמו עשירי, היינו בגוונא דיש הרבה בדיר, דצריך שיעבור כדי שיתברר מי הוא. וסיים דבכך נסתלקה קושיית **הלחם משנה** על הרמב"ם עיין שם.

ו גמ', **שם**. עיין **בחזון איש** (סימן כז סק"ז), שדן, דהבעלים מצו מעכבי שהעשירי לא יתקדש, דלא עדיף ממעשר דגן דאינו קדוש שלא מדעת בעלים, ולפי זה הא דקאמר "עשירי מאליו הוא קדוש", מיירי בגוונא דרוצה שיתקדש, אלא דבלאו דינא דקדוש מאליו, לא יהא קדוש, דהא לא נמנה. אמנם הוכיח מגמ' **דלקמן** (ס), דלא מצי לעכב, וקדוש מאליו, וביאר, דכיון דמנה מרצונו כל ה' והתורה אמרה דעשירי קדוש מאליו, חשיב כהסכים על קדושת עשירי.

ז גמ', **עשירי מאליו הוא קדוש**. כתב **המנחת חינוך** (מצוה שס אות יד), דכיון דקדוש מאליו, לא מהני שאלה. אמנם **הטורי אבן** (ראש השנה כח): כתב, דמהני שאלה במעשר בהמה, כיון דהוא קדושת פה. נוצריך ביאור, דכיון דקדוש מאליו, מה תועיל שאלתו, הא אף בלא פיו קדוש. ועיין להלן אות יא.

ח גמ', **שם**. עיין באות הקודמת. **ובאפיקי ים** (ח"א סימן מג) כתב להוכיח דלא מהני שאלה, מההיא **דלעיל** (לא). רואה אדם את מומי מעשרותיו דאי בעי שדי מומא בכוליה עדריה, ורואה מומי הקדשותיו בעי מיתשיל עליהו, ומדלא קאמר נמי על מעשר דמצי מיתשיל עלה, מוכח דלא מהני שאלה. והוסיף, דליכא למימר דאם ישאל יתחייב שוב לעשר, כיון דנפטרו במנין הראוי. וכתב, דאמר זאת **לגר"ח**, והסכים עמו, ובהמשך דבריו דחה, דאי מהני שאלה, יתחייב למנות ולעשר שוב, דהא דמהני שאלה אין זה הנשאל על קריאת שם עשירי, כיון דקדוש מאליו, אלא דנשאל על **המנץ**, וכיון דנשאל על המנץ תו לא קדוש העשירי, דאינו קדוש אלא בדאיכא מנין. וכתב, דלפי זה יתחייב לעשר שוב, כיון דתו לא חשיב מנין הראוי. ועיין באות הבאה.

ט גמ', **שם**. עיין באות ז. **ובמנחת חינוך** (הובא שם) הקשה על עצמו (דכתב דלא מהני שאלה במעשר בהמה), מהא דמבואר **בנדרים** (יח): דהוי דבר הנדור. וכתב, דיש לחלק. **ובאפיקי ים** (הובא באות הקודמת) הביא **דהתוס' בנדרים** (שם) הקשו, אמאי חשיב דבר הנדור, הא עשירי קדוש מאליו, ותיצו, דכיון דבעי העברת מנין חשיב דבר הנדור, והיינו, דהמנץ חשיב כנדר. **ובחידושי הג"ר שמעון שקאפ** (נדרים סימן ט) כתב על פי דברי הר"ן (שם), דאף דקדוש מאליו, מכל מקום כשמקדישו בפיו, קדוש על ידי פיו. ועיין עוד **קובץ שיעורים ביצה** (אות נט).

י גמ', **שם**. כתב **המנחת חינוך** (מצוה שס אות יד), דחרש שוטה וקטן לא מצו לעשר מעשר בהמה, ואף קטן מופלא הסמוך לאיש, כיון דקדושת מעשר

הדרק היוזמי

מסכת בכורות דף נט - דף ס

יז טבת - יח טבת התשע"ב

ו) **מתני'**, **שם**. **הרמב"ם** (פ"ח מבכורות ה"ב) פסק, דאחד עשר אינו עושה תמורה מפני שהוא עצמו תמורה. והקשה **החק נתן** (לקמן סא.), מהא דהרמב"ם גופיה פסק (פ"ג מתמורה ה"א), דתמורת בכור ומעשר אינה קרבה, וכיון דפסק דאחד עשר הוא תמורת בכור, היכי קרב. (כדפסק הרמב"ם בכורות שם), [נוקדשות רבי מאיר על רבי יהודה במתניתין]. ותירץ, דהכא גבי מעשר איכא גזרת הכתוב דקרב אף דהוי תמורת מעשר, כדילפינן **לקמן** (סא.) "אם מן הבקר" לרבות אחד עשר לשלמים.

ז) **מתני'**, **שם**. עיין באותיות הקודמות. וע"ע **באור שמח** (פ"ו מבכורות ה"ב) שנסתפק, לדעת רבי יהודה דחשיב תמורה, אם חיילא קדושה כשהיא בעל מום, דכיון דהוי כתמורה, הא תמורה חלה על בעלי מומין להקדש, עיין שם. ח) **גמ'**, **רב מאירי אמר למנין שלו הוא קדוש**. כתב **החזון איש** (סימן כו סק"ז), דלכאורה היה נראה, דרב מאירי סבר דלא בעי **מנין**, אלא דיתקדש חלק עשירי מן הטלאים, ודחה, דאם כן אמאי בהיו לו י"ט מהני למנות ב' מנינים. וכתב, דטעמא דרב מאירי, דכשמונה ב' בבת אחת הוי כמונה ב' מנינים בבת אחת, ומשום הכי אף בהיו לו י"ט יכול למנותם בב' מנינים, וכמו דיר שיש לו ב' פתחים ויצאו ט' בפתח זה וט' בפתח זה. והי"ט ראוי לכאן ולכאן.

ט) **גמ'**, **רב כהנא אמר למנין בהמות הוא קדוש**. ביאר **החזון איש** (הובא באות הקודמת), דסבירא ליה, דלא שייך למנות ב' מנינים כאחת, ולא בעי שיצאו כל המנין הראשון ואחריו המנין השני.

י) **גמ'**, **שם**. כתב **החזון איש** (הובא באות הקודמת), דאם אינו רוצה שיתקדש אלא למנינו, אינו קדוש. כיון דאין כאן מנין כלל, והכא איירי בטועה וסובר דמהני למנות למנינו, וניחא ליה שיהיה קדוש אף בלא זה, ובהאי גוונא הוא דאמרינן דאין מתחשבים במנינו. ועיין שם עוד.

יא) **גמ'**, **שם**. עיין מה שהובא באות הקודמת. **החזון איש** (שם) הוכיח, דלרב מאירי לא קדיש כלל למנין בהמות, מהא דמקשי בגמ' לרב מאירי ממנאן למפרע, היאך עשירי קדוש, ואמאי לא משני דהיכא דלא שייך למנין שלו, אף לרב מאירי קדוש למנין בהמות, אלא על כרחך דלרב מאירי בכל גווני אינו קדוש על ידי מנין הבהמות.

יב) **גמ'**, **שם**. עיין **רש"ש לעיל** (נח:), שכתב, דאם העבירן בפתח א' א' אף דלא מנאן, קדוש העשירי, והוכיח כן מדברי רב כהנא הכא, דקאמר עשירי למנין בהמות הוא קדוש, וכתב, דאפשר דאף לרב מאירי דסבר דעשירי למנין שלו הוא קדוש, אם הוציאן א' א' העשירי קדוש עיין שם.

יג) **גמ'**, **אמר רבא הואיל ואיתיה במנינא פרסאה דקרו לעשרה חד**. כתב **המהרי" קורקוס** (פ"ח מבכורות ה"ז) בדעת **הרמב"ם** (שם), דסבר, דעיקר טעמא משום דמאליו הוא קדוש, ולא אמרינן טעמא דמנינא פרסאה, אלא ליישב אף אליבא דרב מאירי. ועוד, דלרבותא נקטיה. [וברש"י ד"ה **תשיעי** ועשירי מבואר דלכולי עלמא אמרינן הכי, עיין שם]. ועיין באות הבאה.

יד) **גמ'**, **שם**. עיין באות הקודמת. ו**בחזון איש** (סימן כו סק"ז), ביאר, דהא דקאמר דאיתא במנינא פרסאה אינו טעם, כיון דאם במנין התורה אינו מנין, לא יועיל מנינא דפרסאה, אלא טעמא דקדוש, הואיל דסוף סוף יודע הבעלים את מנינו, דמודה רב מאירי דמצי להיות קדוש על ידי מנין בהמות, אף כשאנו מנין דידיה. [וצריך עיון, דהחזון איש גופיה כתב לעיל מיניה (והובא לעיל אות יא) דלרב מרי לא קדשי כלל למנין בהמות, אלא למנין דידיה]. והא דקאמר בגמ' דאיתא במנינא דפרסאה, היינו להפלגה בעלמא.

דף ס ע"ב

טו) **גמ'**, **יצאו שנים בתשיעי וקראן עשירי תשיעי ועשירי מעורבין זה בזה**.

עשרה דוקא, (היינו דטפי הוי חידוש ביותר מעשרה). ועוד הקשה, דבהאי גוונא שהיו לו עשרה ומנה תשעה, העשירי ממילא קדוש, **כדלעיל** (עמוד א), והשאר פטורים, ולא צריך לטעם דמנין הראוי.

יט) **גמ'**, היו לו י"ד טלאים והכניסן לדיר ויצאו ששה בפתח זה וד' בפתח זה וארבעה נשתיירו שם. אותם ארבעה אם בפתח הששה יצאו נוטל אחד מהם וכו' ואם לאו ארבעה וששה פטורין וכו'. פירש **רש"י ד"ה ואם לאו**, שלא יצאו הארבעה בפתח הששה אלא או נשתיירו בדיר או יצאו בפתח הארבעה אחרים. וכתב **החזון איש** (סימן כו סק"ו), דמשמע דנפטרו מיד אף כשהם בתוך הדיר ואף דיכולין להצטרף, וביאר, דכיון דאינו יכול **מעצמו** להוציאן באופן שיתחייבו במעשר, פטירי. דליכא למימר דהא דלא יצאו **בהדי** הו' מעכב, כיון דהפסק זמן אינו מעכב במעשר בהמה, כדכתב **הרמב"ם** (פ"ח מבכורות ה"ג). ועיין שם עוד.

כ) **גמ'**, **ורש"י שם**. עוד מבואר, דאינו מחויב להוציאם בפתח שיצאו הששה וחשיבי הששה מנין הראוי אף דאכתי יכול לסיים את המנין, ועיין **חזון איש** (סימן כו סק"ו).

כא) **רש"י ד"ה אבל ספק מנין הראוי, בתוה"ד**, ענין אחר הא דחזו וכו'. עיין **במים קדושים** שביאר, דנפקא מינה בין שני הפרושים, דלפירוש הראשון יש חידוש בכל הג' בבות, כיון דהחידוש הוא גם באלו שיצאו בראשונה דהוי מנין הראוי, אף דאיכא למימר שיצאו בפתח השני. אבל לפירוש השני, הרבותא היא דווקא בבבא האחרונה, שיצאו ד' כאן וד' כאן ששניהם ראויים למנין הראוי.

דף ס ע"א

א) **גמ'**, **ולישני ליה כגון שמנה תשעה וכי מטא עשרה קרי חד מרישא**. הקשה **החזון איש** (סימן כו סק"ו), הא אם דעתו מעיקרא לשנות את המנין, לא הוי "מנין הראוי", דלא מנה מעיקרא מנין דעשרה, ואי איירי דדעתו לעשות עשירי למנין ראשון, איך יחשב ראשון למנין שני. ותירץ, דאיירי כשאין בדעתו בתחילת המנין אלא יתברר כשיגיע לעשירי למנין.

ב) **מתני'**, **מונה אותן שנים שנים**. השיטה **מקובצת** (אות ו) גרס שנים. וכן מבואר בדברי **התוס' ד"ה יצאו**. אמנם **החק נתן** וה**מלאכת שלמה** כתבו, דמדברי **הרמב"ם** (בפירוש המשניות ובפ"ח מבכורות ה"ה) מבואר, דגרס מונה אותן שנים שנים. [דהיינו, דמכאן ואילך מונה כולם שנים שנים]. וכתב **החק נתן**, דלפי זה רבי יוחנן דאמר בגמרא מונן זוגות זוגות קינטרן קינטרן לא אתי אלא לאוסופי קינטרן, דזוגות כבר שמעינן ממתניתין.

ג) **מתני'**, **שם**. עיין באות הקודמת. וכתב **הערוך השולחן** (כד, ג), דאף דלכתחילה בעי למנותן א' א', הכא כיון שיצאו ב' כאחד, בעי למנותן ב' ב'.

ד) **מתני'**, **אמר רבי יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה אמרו משום רבי מאיר אילו היה תמורה לא היה קרב**. עיין **חזון איש** (סימן כו סק"ג) שביאר, דרבי מאיר סבר דכיון שכתבה התורה דיקרב שלמים כדילפינן **לקמן** (סא.), מוכח דלא חשיב תמורה. ורבי יהודה סבר, דכיון דאשכחן בעלמא דתמורה קרבה, איכא למימר דהכא חרשה התורה דאף דהוי תמורת מעשר, קרבה.

ה) **מתני'**, **שם**. עיין באות הקודמת. ועיין עוד **חזון איש** (פ"ז ה"ז) שביאר, דאף לרבי מאיר חשיב הי"א תמורת מעשר, וכדאיתא בתמורה (יג:), אלא דנחלקו גבי תמורה כהאי גונא, דאינה תמורה על גוף המעשר אלא על **שם** המעשר, דאף רבי מאיר סבר, דתמורת שמו חשיבא תמורה ולא חשיבא כתמורת הגוף, ולהכי שפיר קרב אף דתמורת מעשר אינה קריבה, ורבי יהודה סבר דהוי כתמורת הגוף ואפילו הכי קרבה.

הדרה היוזמי

מסכת בכורות דף ס – דף סא

יה טבת – יט טבת התשע"ב

שקדם לחבריו ונתכוון לקרות שניהם עשירי ובבת אחת קראם, לא דמי לקרא לעשירי עשירי ואחר כך יצא אחד עשר וקראו עשירי. ועיין ראשית ביכורים (שם) מה שביאר בדבריהם.

כא) גמ', דקדים חד מינייהו ואפיק לרישיה. מבואר דסגי בהוצאת ראשו. והקשו החזון איש (סימן כז סקי"ב) והחזון יחזקאל (פ"ז ה"ז), על הרמב"ם (פ"ח מבכורות ה"ב) שכתב, לענין הא דחשיב יוצא להפטר במנין הראוי דבעי ראשו ורובו, (וכן מבואר בתוספתא פ"ז ה"ז). והחזון איש תירץ, דהא דאמרינן בגמ' דנפיק רישיה, לא דק, כיון דלא הובא אלא דרך אגב. והחזון יחזקאל תירץ, דלענין להיחשב "עשירי", סגי בהוצאת ראשו, כיון דלא בעינן אלא שיתברר שמו ויראה לנו שהוא עשירי. אבל לענין להיחשב "מנוי" לא סגי אלא ביציאה חשובה.

כב) גמ', דאמרינן חד עישורא קאמר. הקשה החזון איש (סימן כז סקי"א), נשאל אותו למה היתה כוונתו. ותירץ, דכיון דרצה דיבור דוקא, אף אי כיון לי"א לא חשיב עקירה.

כג) גמ', אין מביאין קדשים לבית הפסול. עיין שער המלך (פ"ו מפסולי המוקדשין ה"ח) שהוכיח מדברי התוס' פסחים (פט.) ד"ה ה"מ דהוי מדרבנן. ובאחיעזר (ח"ב סימן מט) כתב, דאיכא תנאי בתמורה (כג.) דסברי דהוא מדאורייתא. ועיין משמך הלוי שהביא בשם הרובב מישורים (ח"א סימן לו) שדייק מדברי התוס' בשבת (עב.) ד"ה בעל, דגם לצורך מצוה אין לעשות ספק דרבנן בידים, מהא דתירצו שם, דאפילו אין אשם תלוי בשפחה חרופה יכול להביא אשם על תנאי ולהתנות בשלמים, ואפילו למאן דאמר בזבחים (עה:): אין מביאין קדשים לבית הפסול וכו', מכל מקום לא חשיב גורם כפרה כיון דאי עבר והתנה מה שעשה עשוי, עיין שם. והא מאי דאין מביאין קדשים לבית הפסול משום שממעט באכילתו, לפי דברי השער המלך (בפ"ג מקרבן פסח ה"ט) אינו רק מדרבנן, ואמאי פשיטא ליה להתוס' דלכתחילה אינו יכול להתנות, הלא כיון שהוא מסופק אולי הוא מחויב בקרבן אשם, אם כן שפיר יכול להתנות בתנאי שלמים, ואי משום איסור דאין ממעטין, הא זה רק איסור דרבנן ומספיקא להקל, אלא על כרחך דאין עושין ספיקא דרבנן בידים אף על גב שהוא לצורך מצוה לצאת ידי חובתו אולי הוא מחויב בקרבן אשם. אולם כתב, דבאמת טעות הוא, דעל כרחך התוס' לא סברי כדעת השער המלך, אלא סברי דאין מביאין קדשים לבית הפסול הוא איסור דאורייתא, והראיה מדהקשו הא ידיעה גורמת כפרה משום שאינו יכול להתנות, ואי ליכא רק איסור דרבנן הא שפיר יכול להתנות מדאורייתא ושפיר לא חשיב ידיעה גורמת כפרה מדאורייתא, אלא על כרחך סבירא להו דהוא איסור דאורייתא ומשום הכי מוכרח התוס' לתרץ דלא חשיב גורמת כפרה משום דאי עבר והתנה מה שעשה עשוי, וצריך עיון על השער המלך שלא העיר מהאי תוס'.

כד) גמ', אין מביאין קדשים לבית הפסול, ופירש רש"י (סא.) ד"ה אין מביאין, בתוה"ד, דצריך להרים מהם חזה ושוק וליתן לכהנים ומתוך שהכהנים מועטין הן אין נאכל אלא לכהנים שמא לא יהו מצוין אוכלין לאותן חזה ושוק וכו'. וכתב השער המלך (סוף פ"ו מפסולי המוקדשין ה"ח), דמוכח מסוגיין, דלא כדברי הכסף משנה (שם ה"א), שכתב, דבמעט רק בחלק מן הקרבן, ליכא משום מביא קדשים לבית הפסול.

דף סא ע"א

א) תוס' ד"ה והא דתניא, ואף על גב דשלמים טעונין סמיכה ומעשר אין טעון סמיכה וכו'. אמנם עיין רש"י עירובין (ג.) ד"ה והרי שכתב, דתרווייהו בעו

מבואר, דאינן קרבין כיון דתשיעי שקראו עשירי אינו קרב. וצריך עיון, הא טעמא דאינו קרב, מדאמרינן לקמן (סא.) דמעשר אינו מקדש תמורתו אלא בתר דחילל איהו גופיה, והכא דיצאו שניהן כאחת, אמאי לא יהא כיצאו עשירי וי"א כאחת, דכיון דיצא בהדי עשירי מצי עשירי לקדשו (ולא בעי שיהא קדוש קודם לכן). (א.ג.). ויש לומר, דעשירי וי"א שייצאו כאחת חשיב הי"א תמורת העשירי, משום דחשבינן דנתקדש העשירי ולבתר הכי מקדש את הי"א להיות תמורה, מה שאין כן ביצאו תשיעי ועשירי, דלא שייך למימר דהתשיעי יתקדש אחרי העשירי. (א.ק.). ועוד יש לומר, דהא דאמרינן דטעמא דיי"א קדוש ליקרב וט' אינו קרב, משום דמעשר מקדש תמורתו לאחריו ולא לפניו, אינו אלא לסימנא בעלמא, דהא דילפינן מ"אם מן הבקר" היינו י"א ולא תשיעי. (ש.א.ג.).

טז) גמ', יצאו שנים בתשיעי קראן עשירי וחולין מעורבין זה בזה קראן עשירי עשירי ותשיעי מעורבין זה בזה. פירש רש"י ד"ה מעורבין, דנפקא מינה לענין מלקות אי גזו ועבד בהן, דבקראן תשיעי אינו לוקה דהוי ספק הי מינייהו קדשי, ובקראן עשירי לוקה אתרוייהו. וברבינו גרשום מבואר, דנפקא מינה אי לקי אלאו ד"לא יגאל". (ועיין באות הבאה) והמהרי"ט אלגאזי (פ"ה אות מב) הוכיח דעתו, דלוקין אלאו ד"לא יגאל". וכן דעת התוס' בתמורה (ו.) ד"ה והשתא. אמנם דעת הרמב"ם (פ"ו מבכורות ה"ה), דאינו לוקה כיון דלא עביד מידי, דלא הועילה מכירתו, ועיין משנה למלך ומהר"י קורקוס (שם). ועיין זבחים (ט.) דהתם איתא "למילקא עלייהו בלא יגאל". אמנם בשיטה מקובצת (שם אות ב) גרס, "ולמיקם בלא יגאל".

יז) גמ', שם. עיין באות הקודמת, ובמנחת חינוך (מצוה שס אות טו) העיר, דהרמב"ם (פ"ח מבכורות ה"ד) כתב, דאם קרא תשיעי אין לוקין על אחד דהוי ספק כל אחד, וקרא עשירי לוקין על כל אחד דשניהם מוקדשים. וכתב לעיין לחם משנה (שם).

יח) גמ', יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה. בגמ' בקידושין (גא.) הקשתה הגמ' אמאי לא נימא ד"כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו", ומשני, דאינו מעשר הואיל ואיתיה בטעות. ופירש רש"י ד"ה שאני, דעשירי קדוש אף אי קראו תשיעי. [ונראה דביאור דבריו על פי מה שכתבו בתוס' לעיל (ט.) ד"ה אמר, דבדבר הקדוש מאליו לא אמרינן כל שאינו בזה אחר זה וכו', והכא נמי, כיון דאיתיה בטעות דעשירי קדוש מאליו, מוכח דקדושתו באה מאליה, ולהכי ליכא משום כל שאינו וכו'. ועיין שיעורי רבי שמואל קידושין (שם אות תכז)]. אמנם ברש"י בעירובין (ג.) ד"ה שאני ביאר, דכיון דאחד עשר קדוש אי קרא עשירי, אינו מעכב את העשירי מלחול, ולא חשיב אינו בזה אחר זה.

יט) רש"י ד"ה עשירי ואחד עשר, בתוה"ד, לכך יקרבו שניהם ויאכלו כחומר קודש שבהן. הקשו הרש"ש והמנחת חינוך (מצוה שס אות טו), אמאי פירש רש"י כרבי שמעון דלקמן, דאית ליה דמביאין קדשים לבית הפסול, ודלא כהלכתא, דהא קיימא לן כרבנן דסברי דאינן נקרבין, וכדאיתא בזבחים (עא:), דשלמים ומעשר שנתערבו זה בזה ירעו עד שיסתאבו. [ועיין לקמן (סא.) אות א דהובאו דברי הכסף משנה (פ"ו מפסולי המוקדשין ה"א), דבגוונא דאין מביא את כל הקרבן לבית הפסול אלא חלקו, לא חשיב מביא קדשים לבית הפסול. ואף דבסוגיין מבואר לא כן, אפשר דרש"י סבר דהכי אית ליה לרבא. אמנם אכתי צריך עיון מהיכי תיתי ליה לרש"י דרבא אית ליה הכי ודלא כסוגיית הגמ'].

כ) גמ', יצאו שנים בעשירי וכו'. כתבו התוס' לעיל (דף יז:): ד"ה אפשר לצמצם, דאף למאן דאמר אי אפשר לצמצם, כיון דאין יכול להכיר מי הוא

בזמן הזה, ביאר הראשית ביכורים, על פי דברי התוס' לעיל (נג.) ד"ה ואיזהו, בזמן הזה אין כונסין בכור לכיפה אלא ירעה עד שיסתאב, משום דבכור שרי אף בלא פדייה ואיכא הפסד קדשים אי כונסו לכיפה, מה שאין כן שאר קדשים, דאף אי יפדנו יהא אסור ליהנות מהפדיון, לא הוי הפסד קדשים בכך, ולכך תקנו לכונסו לכיפה, ולהך טעמא, מעשר נמי, כיון דלא בעי פדיון, אין כונסין לכיפה אלא נאכל במומו, וכן כתב במנחת אברהם לעיל (כח.) בשם הגרי"ז, והוסיף, דלפי מה שכתבו התוס' בעבודה זרה (יג.): ד"ה נועל, דטעמא דבכור ירעה ואין כונסין לכיפה, משום דקדוש מאליו ולא על ידו באה קדושה אין לכונסו, במעשר יהא דינו כשאר קדשים דקנסוהו לכונסם לכיפה. ועיין עוד חזון יחזקאל (פ"ז ה"ז).

ט [רש"י ד"ה בזמן הזה, דלא סבירא ליה הא דרב הונא דאמר בריש פרקין דהאידינא לא נהוג מעשר בהמה. צריך עיון, מאי טעמא לא ניחא ליה לפרש כמו שפירשו התוס' ד"ה במעשר].

י [בא"ד, שם. מבואר דאף דסבירא ליה לרבי שמעון ברבי אבא דלא בטלו מעשר בהמה, איכא להאי דינא דימותו ומשום תקלה, ודלא כתוס' בעבודה זרה (יג.): ד"ה נועל דלת, דטעמא דימותו משום קנסא].

יא [גמ', האומר לשלוחו צא ועשר עלי וכו'. מבואר דמהני לעשר על ידי שליח. ועיין מנחת חינוך (מצוה שס אות יד) ומרומי שדה שהקשו מהכא על שו"ת מהרי"ט (ח"א סימן קסז), שכתב דלא מהני הקדש על ידי שליח. ותירץ המנחת חינוך, דהכא לא בעי שליחות, דאין זה הקדש פה אלא התורה היא המקדשת. ועיין באות הבאה ולעיל (נט.) אות ט.

יב [גמ', אפילו קרא לתשיעי עשירי אינו קדוש דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. כתב המנחת חינוך (הובא באות הקודמת), דמוכח דאי שלחו בהדיא דאף אי יטעה יחול הקדשו, מהני הקדש השליח. והקשה על שו"ת מהרי"ט (הובא באות הקודמת) שכתב, דאינו יכול להקדיש על ידי שליח, דמילי לא מימסרי לשליח. וצריך עיון. ועיין עוד מנחת חינוך (מצוה שנב אות ט).

יג [גמ', הכא טעותא היא. כתב היפה עינים, דמשמע דבכוונה לא מצי לקרא לתשיעי עשירי, והביא, דהיא פלוגתא בירושלמי נזיר (פ"ה ה"ב) וכן בנזיר (לב.). ודחה, דאף אי בעלים מצי להקדיש אף בלא טעות, שליח לא מצי, דאף בתרומה לא מצי להוסיף בלא טעות, וכדאיתא בירושלמי דתרומות (פ"ד ה"ד), ולהכי לא מצי לאוקמי אלא בטעות.

יד [גמ', קרא לתשיעי עשירי קדוש לוי"א עשירי אינו קדוש. פירש רש"י ד"ה קרא לתשיעי, דאינו מפסידו כיון דאכיל ליה במומו. ואף דאין יכול לאכלו עד שיפול בו מום. כיון דאינו צריך לתת משלו לא חשיב פסידא].

סמיכה. עוד כתב (שם) כתב, דתרווייהו בעו נמי תנופת חזה ושוק. ועיין שער המלך (פ"ג ממעשה הקרבנות הי"ג).

ב בא"ד, ואם תאמר היכי קרבי הכא כיון דאין מתנות מעשר ושלמים שוה וכו'. אמנם עיין תוס' עירובין (ג.) ד"ה עשירי, שהביאו, דהגיה רש"י מכתב ידו, דטעמא דאין נקרבין, משום הך טעמא דאינן שוין במתן דמן. והקשה השער המלך (פ"ו ממעשה הקרבנות הי"ג), דבסוגיין מבואר, דטעמא משום דאין מביאין קדשים לבית הפסול, ומשמע דליכא משום הא דאינן שוין במתן דמן. ועיין בהגהות בן אריה שכתב ליישב, דלמאן דאמר "מצוות צריכות כוונה" מצי ליתן על תנאי, דאם אינו חייב לא חשיב זריקה, והכי אית לה לגמ' דילן, וכסתמא דגמ' ד"מצוות צריכות כוונה", אבל בעירובין (שם) איירי, כדעת רבא, דאית ליה ד"מצוות אין צריכות כוונה", ומשום הכי לא מצי למזרק על תנאי. עיין שם.

ג [תוס' ד"ה והא, בתוה"ד, ומה ששלחו ישראל קרבנותיהן, בתמיד של כל יום. צריך עיון, דלפי זה לא הותר להם בשר במדבר, דהא אמרינן בחולין (טז): דבשר תאוה לא הותר להם עד שנכנסו לארץ (א.ג.).].

ד [גמ', וקסבר רבי יהודה תמורת מעשר מתה. צריך עיון מהיכי תיתי שתמות, הא לא ילפינן אלא דאינה קרבה, וכדמיייתי רש"י לעיל (ס.) ד"ה אילו, דילפינן מבכור, ובכור לא אויל למיתה אלא ירעה עד שיסתאב. וברבינו גרשום כתב, דבעינן למילף מתמורת חטאת דמתה. וצריך ביאור, דבחטאת הוא דגמרינן מהלכה למשה מסיני דחמש חטאות מתות, ומנא לן למילף בקרבן אחר].

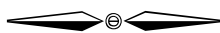
ה [גמ', יכול שאני מרבה אף התשיעי אמרת וכי הקדש לפניו מקדש או לאחריו מקדש. פירש רש"י ד"ה לפניו, דמסתברא דאינו עושה תמורה אלא לאחר שהוא קדוש. משמע דהתשיעי לא חשיב תמורה, ואפילו הכי קדוש להאכל במומו, וקדושה זו אינה מכח תמורת מעשר. ולכאורה צריך עיון, דלעיל (ס:) מבואר, דאף תשיעי חשיב תמורה (ולכך בקרא לתשיעי עשירי לא מצי לקדש את האחד עשר דאין מימר וחזור ומימר). ויש לומר, דהתם למדה הגמ' דיש גם תמורה ב"שם עשירי", אבל כאן למדה הגמ' דאין דין תמורה אלא ב"גוף הקרבן" ועיין באות הבאה].

ו [גמ', שם. לכאורה הך טעמא ליכא למימר אלא בדעת רבי יהודה דמתניתין (לעיל ס.), דסבירא ליה דאחד עשר הוי תמורת מעשר, אבל לרבי מאיר דסבירא ליה דאינו חשוב תמורת מעשר, ליכא למימר הך טעמא. והקשה החזון יחזקאל (פ"ז ה"ז), אם כן מנא ליה לרבי מאיר דתשיעי אינו קרב. וכתב, דאף רבי מאיר מודה דעיקר קדושתו מדין תמורת מעשר, אלא כיון דאינו תמורת "גוף הקרבן", אלא "תמורת שמו" (עיין לעיל ס.) אות ז, סבירא ליה דאין דינו כתמורה, הלכך עושה תמורה. ובמלבי"ם (ויקרא גא) כתב, דילפותא דהכא אינה אלא לרבי יהודה, אבל לרבי מאיר ילפינן כדאיתא בתמורה (כא.), עשירי להוציא את התשיעי, וכדפירש רש"י (שם) ד"ה להוציא, דילפינן דהתשיעי אינו קרב.

ז [גמ', במעשר בזמן הזה ומשום תקלה. פירש רש"י ד"ה בזמן, דכיון דחיישינן דלמא אתי לידי גיזה ועבודה, בעי לכונסו לכיפה. ובנודע ביהודה (יו"ד סימן קפט) הקשה מסוגיין, על הרמב"ם (פ"ו מבכורות ה"ב) דפסק, דמעשר בזמן הזה נאכל במומו. ותירץ הראשית ביכורים והובא בחשק שלמה בתמורה (כא.), דהכא דמייירי ביצאו עשירי וי"א, הי"א הוא דכונסו לכיפה דהוי שלמים ובעי פדיון, וכדאיתא בתוספתא (פ"ז ה"ז), אבל עשירי נאכל במומו, עיין שם. ועיין באות הבאה.

ח [גמ', שם. עיין באות הקודמת. וביאור החילוק בין שאר הקדשים למעשר

סליקא לן מסכת בכורות

מסכת ערכין

דף ב ע"א

(א) מתני', הכל מעריכין. כתב החזון איש (סימן כט סק"ב), דלכאורה היה נראה, דגדר חיוב ערכין היינו, דהאדם נודר בסכום הקצוב בתורה, והוי ככל הנדרים, דאם לא קיים נדרו עבר בעשה ד"מוצא שפתיך תשמור" ובלא תעשה ד"בל יחל". ולפי זה בעי שידע שיש בתורה פרשת ערכין. ודחה, והסיק (בסק"ד), דחיוב ערכין היינו שהאדם מתפס את עצמו בפרשת ערכין האמורה בתורה, וכעין מה שמצינו גבי פרשת נזירות דמתפס עצמו בפרשת נזירות. עוד כתב, דמכל מקום אם עבר, עבר א"בל יחל", כיון דהחיוב חייל עליה על ידי דבור, וכעין מה שכתב הר"ן **בנדרים** (טו.) ד"ה הלכה, דמודר שעבר על הנדר, לוקה, אף דלא נדר אלא נאסר על ידי נדר דאחר. אמנם דעת הרמב"ם (פ"ה מנדרים ה"א) דהמודר אינו לוקה כיון דלא נדר איהו גופיה, ומכל מקום כתב, (פ"א מערכין ה"א) הערכין הרי הם נדר מכלל נדרי הקדש, לפיכך חייבין עליהן משם בל יחל. ומבואר לכאורה דהמעריך הוי כנודר ממש.

(ב) מתני', שם. עיין באות הקודמת דברי הרמב"ם, דהמעריך ועבר על נדרו עובר משום בל יחל. וכתב **המשנה למלך** (שם), דמדברי הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה קנו) נראה, דמשעה שעובר על בל תאחר, דהיינו ג' רגלים, קעבר בכל יחל. אמנם הביא דעת הרמב"ן בהשגות לספר המצוות (עשה צד) דפליג, וסבר דלא שייך בל יחל אלא כשיעבור זמן הנדר ואי אפשר תו לקיימו, מה שאין כן לאחר ג' רגלים, דאפשר לקיימו.

(ג) מתני', שם. עיין באות הקודמת. **ובשלטי הגיבורים בעבודה זרה** (ד. בדפי הרי"ף) כתב, דערכין הוי כמקדיש את החפץ ומחויב לפדותו מיד הקדש. וצריך ביאור, כיצד יכול להקדיש את חבירו. ועוד, וכי הנערך אסור בהנאה עד שעת נתינת דמי הערכין, וצריך עיון. וכעין זה מבואר בדברי **תוס' הרא"ש בחולין** (קלג:.) שכתב דדמי הערכין הוו **בהקדש שנתחלל**, ועיין עוד **בלב אריה** (שם בעמוד א, על דברי **תוס' ד"ה לפי שמצינו**) ונאפשר דלא כתבו כן, אלא לסלקא דעתין **בחולין** (שם). דהמעות קדושות אף קודם נתינה לכהן, אבל למסקנא דאין קדושות עד שעת נתינה לכהן, אינו כפדיון הקדש, ואף בשעת נתינה].

(ד) תוס' ד"ה הכל מעריכין, בתוה"ד, ובכאן לא זכר להזכיר (כינויים) שלא היו מזכירין שם שמים על הערכין. עיין **במאירי בנדרים** (ב.) שהביא, דיש אומרים דלא תקנו כינויים, אלא במה שאדם אוסר בשבועה ונדר, אבל ערכין חוב בעלמא הוא שמשעבד את עצמו.

(ה) רש"י ד"ה נודרין, דמי פלוני עלי. **ובמסורת הש"ס** הוסיף, ושמיין אותו כעבד הנמכר בשוק. **ברש"י בבבא קמא** (פג:.) ד"ה וכמה כתב לענין חיוב נזקי אדם, דאם היה נצרך היה נמכר **בעבד עברי**. **ובקצות החושן** (סימן תכ סק"א) הבין, דכוונתו דשמיין אותו כעבד עברי, וביאר, דטעמא, משום דישראל אינו נישום כעבד כנעני. וכתב, דלפי זה, אף באומר "דמי עלי" שמיין אותו כעבד עברי. והביא דדעת **הרא"ש בבבא קמא** (פרק ח סימן ג), דשמיין אותו כעבד **כנעני**. אמנם **ביום של שלמה בבבא קמא** (פרק ח סימן א) כתב, דאף דעת רש"י, דשמיין אותו כעבד כנעני, והא דכתב דיכול למכור עצמו בעבד עברי

היינו דמשום הכי חשיב הפסידו. ועיין עוד באות הבאה.

(ו) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. **בסנהדרין** (טו.) איתא, דהאומר דמי עלי בעי עשרה לשומו, כיון דנישום כעבד ועבד הוקש לקרקעות. **ובקצות החושן** (הובא באות הקודמת) הביא דברי **תוס' בקידושין** (זו.) ד"ה אב, דבן חורין לא איתקש לקרקע אלא באומר "דמי עלי" דשמיין אותו כעבד, והוכיח דסברי דשיימין כעבד כנעני, דאי כעבד עברי, הא לא הוקש לקרקעות. וכתב, דרש"י (דסבירא ליה דשיימין כעבד עברי), אזיל לטעמיה, דכתב **בקידושין** (שם) ד"ה **שיש**, דאף בן חורין הוקש לקרקעות, ולכך אתי שפיר דשיימין ליה כקרקע. אמנם, **תוס' במגילה** (כג:.) ד"ה **שמיין**, כבר הקשו, אהא דשמיין את האומר "דמי עלי" בעשרה כקרקע, הא עבד עברי לא הוקש לקרקעות, עיין שם, ומוכח דסברי כרש"י דשמיין אותו כעבד עברי.

(ז) בא"ד, שם עיין באות ו. **וביום של שלמה** (הובא באות ה') ביאר הא דשיימין כעבד כנעני, משום דעברי אינו יכול למכור עצמו לעולם, ואין כאן אלא שומא בעלמא. ועיין באות הבאה.

(ח) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. **ובחידושי הגרי"ז** שרצה לחלק, דאף דלענין נזיקין סבר רש"י דשיימין כעבד כנעני, הכא אפשר דמודה דשיימין ליה כעבד עברי, דשאני הכא דלא **הפסידו** אלא הוא שומא בעלמא, ודחה, דאף לענין נזיקין אינו משלם משום שהפסידו, דאין דמים לבן חורין, אלא הוא שומא בעלמא, דכיון דבישראל ליכא מכירה לעולם, נאלא הווי כשכירות לזמן לא שייכא שומא אלא כעבד כנעני.

(ט) מתני', ונידרין. כתב **בחידושי הגרי"ז**, דהך נדר אינו חיוב **ממנו**, וכנודר דמי חפץ, אלא, דכשם שמצינו "פרשת ערכין" דאית ליה לאדם שומא בתורת "ערכין", כך איכא שומא דאדם לדמיו, וחייל נדר באדם גופיה. ולפי זה ביאר לשון **הרמב"ם** (פ"א ערכין ה"ג) שכתב, הגוסס אין לו לא ערך ולא דמים הואיל ורוב הגוססין למיתה הרי הוא כמת וכו' והמת אין לו ערך ולא דמים, ולא כתב הטעם על דמים "מפני שאינו בר דמים", משום דשייך רק לשומת חפץ לדמי חפץ ולא לדמי אדם, שהוא דין מיוחד באדם, ורק במנוול ומוכה שחין שבעצם אינו בר דמים, לא שייך בו נדר דמים.

(י) [מתני', נשים ועבדים. כתב **רש"י ד"ה נשים**, דמשלמין לאחר זמן כשנתגרשה האשה או כשנשתחרר העבד. **ובתוס' ד"ה נשים** כתבו, דמשכחת לה דמשלמין כגון שנתנו להם על מנת שאין לרב או לבעל רשות בהן. ואין להקשות לדברי **תוס' בכתובות** (נד.) ד"ה אף על פי, שכתבו, דלא חייל חיוב ממון אלא כשמשעבד נכסיו, ואם כן היאך חייל החיוב עליה, דיש לחלק, דהכא דהווי **חיוב נדר** דחייל אגברא, מצי חייל אף בלא שיעבור נכסים].

(יא) מתני', טומטום ואנדרווגינוס נודרין ונידרין ומעריכין וכו' שאינו נערך אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית. בבכורות (מא:.) אמר רב חסדא לענין בכור, דטומטום הוי ספיקא, ומבואר בגמ' (שם), דלשיטתו הוא הדין לענין ערכין. **וברמב"ם** (פ"א מערכין ה"ה) פסק, דטומטום אינו נערך, והקשה **הלחם משנה** (פ"כ מבכורות ה"ה), דלענין בכורות פסק, דהווי ספיקא, הא בגמ' השוו אהדדי. וצריך עיון.

(יב) גמ', לאתווי מופלא הסמוך לאיש. עיין **בחידושי הגרי"ז לקמן** (יז.) שנסתפק, אי חייל עליה חיובא מעתה, או דרק נדרו נדר, אבל חיובו לא חייל עד שיגדיל. ונפקא מינה לענין דין "הישג יד", אי אזלינן בתר שעת נדרו, או דרק משהגדיל דיינינן ליה.

(יג) רש"י ד"ה מופלא סמוך לאיש, בן י"ב שנה ויום אחד שהוא סמוך לאיש ואינו איש עד שיביא ב' שערות. **השיטה מקובצת** (אות ז) הגיה עד י"ג שנה, דהיינו דגדלות לענין נדרים לא תליא בהבאת שערות אלא משיגיע לגיל י"ג.

בעלים, או דלמא דבכפרה מקופיא לא סגי להיחשב בעלים, מכל מקום איתרבי יורש. וכתב, דמדברי הראב"ד בפירושו לתורת כהנים (פרשת בחוקתי פרשה יג הלכה ד) שכתב דעינן קרא למילף דירוש מימר, כיון דבעי תחילת הקדש ברשותו ובלא קרא לא ידעינן דמימר. מוכח דלא סגי בהא דמתכפר. אמנם **מרש"י** (שם) ד"ה **יורש**, הוכיח, דסבר דסגי בכפרה מקופיא להיחשב בעלים. ועיין **באבי עזרי** (פ"ג ממעשה הקרבנות ה"ט) דנקט, דאם יש למת בן ואב, האב מצי לסמוך אף דלא ירש את הקרבן, ומבואר, דסבר דלא בעי יורש הקרבן בפועל, אלא **שם** יורש, ואף דלא חשיב מתכפר.

כב) גמ', שם. עיין **בחדושי הגרי"ז** שנסתפק, אי בסמך ומת מחויב יורשו לשוב ולסמוך, כיון דנעשה הוא בעלים על הקרבן, ותו לא מהניא סמיכת אביו, אי לאו. והוכיח **מזבחים** (מ.), דבעי לסמוך. והביא, **דברבינו גרשום** כתב, דאיירי כשהביא אביו קרבן **ולא סמך**, ומשמע דאי סמך, לא בעי היורש לסמוך, ועיין עוד להלן אות כח.

כג) גמ', לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה. עיין **חידושי הגרי"ז תמורה** (ב.). שדן, האם בגוונא שיש יורשין רבים בעו כולן לסמוך דהוה כשותפין, או דירושין לא חשיבי כשותפין. וכתב, דירוש לא חשיב **בעל הקרבן**, ואינו סומך אלא מדין **יורש**, והוכיח מדברי **רבינו גרשום** (הכא), דמבואר דאם סמך אביו לא בעי היורש לסמוך, ומוכח דלא חשוב בעלים, (דאי הוה חשיב בעלים, לא הוה סגי ליה סמיכת אביו, דהא אף הוא חשיב בעלים), ועיין באות הבאה, וכיון שכל חיובו הוא משום חיוב **הקרבן**, סגי בסמיכת יורש אחד, ועיין שם עוד.

כד) גמ', שם. **בתוספתא דמנחות** (פ"י ה"ד) איתא, דשותפין סומכין בזה אחר זה. וביאר **בחדושי הגרי"ז תמורה** (ב.), דבבת אחת ודאי מהני, וקמשמע לן, דמהני אף בזה אחר זה, וטעמא דמהני, משום דאף דמשום חיוב הקרבן סגי בסמיכה אחת, בשותפין כל אחד מחויב **מחמת עצמו**, ולחיוב זה סגי בסמיכה זה אחר זה.

כה) גמ', ורבי יהודה לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה לית ליה. פירש **רש"י** ד"ה **לית ליה**, דסבירא ליה דאחד סומך בשביל כולם. **ובתמורה** (ב.) ד"ה **לית פירש**, דאין סומכין כלל, דלא מייחד קרבן דידהו, ומשמע דפטורין מסמיכה, ועיין **תוס' מנחות** (צג.) ד"ה **לרבות**. ו**בחדושי הגרי"ז תמורה** (שם) שהאר"ך בזה.

כו) גמ', קרבנו ולא קרבן עכו"ם. עיין **תוס' מנחות** (סא:): ד"ה **מצינו**, הביאו דברי **רש"י** (שם) שהביא להא דתניא בתורת כהנים, בני ישראל וסמך, בני ישראל סומכין ולא העובדי כוכבים סומכין, וכן יליף **במנחות** (צג:). והקשו, תיפוק לי מדדרשינן **במנחות** (שם) "קרבנו" ולא קרבן עובד כוכבים, ותיירצו דאיצטריך קרבנו, דלא תימא שיסמוך ישראל בשבילו כמו שמביא נסכים בשבילו. נכמו שכתבו **התוס' לקמן** (עמוד ב') ד"ה **עובד כוכבים** ועיין לקמן אות כז] והקשו, דמקרבנו ולא קרבן חבירו נפקא, ותיירצו דלא דמי לקרבן חבירו כיון דבר סמיכה הוא.

דף ב ע"ב

כז) תוס', ד"ה עובד כוכבים, בא"ד, ס"ד דכהן סומך כמו שהכהן נותן לו נסכים משל ציבור. וכן כתבו **התוס' במנחות** (סא:): ד"ה **מצינו**, ו**בצאן קדשים** (שם) הגיה, **כיון** שמביא נסכים בשבילו. וביאר **המקדש דוד** (סימן יח סק"ג), דכיון דהכהן מיייתי נסכים חשיב כשותף בקרבן, וכתב, דאף דמסקינן דאינו סומך אף דמיייתי נסכים, היינו משום דנתמעט **קרבן עכו"ם** מסמיכה. אבל בישראל המביא קרבן וישראל אחר הביא נסכיו, מהניא סמיכה כיון דמביא

ועיין **בחדושי הגרי"ז תמורה** (ב:): שהביא בשם הגר"ח, **דתוס' והרמב"ם** פליגי בהא, דלדעת התוס' מופלא הסמוך לאיש הוי שנה קודם גדלות, דהיינו הבאת שערות. ודעת **הרמב"ם** (פ"א מנדרים ה"ד) דהוי שנה קודם גיל י"ג. וביאר, דהרמב"ם סבר דהשנים נמי פועלים בגדלות, והתוס' סברי, דשנים לא מהני מידי, ואינן אלא לגלויי אסימני גדלות דלא הוו שומא.

יד) בא"ד, שם. עיין מה שנתבאר באות הקודמת. דדעת **רש"י** דמגיל י"ג חשיב גדול לענין נדרים אף דלא הביא שערות, וכן משמע **ברש"י בקדושין** (סג:): ד"ה **אבל**, דכתב, דבן י"ג ובת י"ב נדריהן נדר, ולענין עונשין בעי שיביאו ב' שערות, משמע דלענין נדרים לא בעי הבאת שערות, וכן כתב **ברש"י בנדה** (מו.) ד"ה **כי יפליא**, דמופלא הסמוך לאיש היינו שנה קודם **ומן שהוא ראוי** להביא שערות, ומשמע דלא בעי שיביא בפועל. אמנם **בהגהות מיימוניות** (שם אות א) הביא דעת **רש"י** דתלוי בגדלות, דהיינו סימנים.

טו) תוס' ד"ה חרש, משמע דאית ליה דמים לחרש והא דאמר פרק החובל חרשו נותן לו דמי כולו וכו'. תירצו **התוס' בבבא קמא** (פה:): ד"ה **חרשו**, דהתם איירי באין לו אומנות אחרת, ולכך כשנתחרש אינו שווה, דלא מצי אמר ליה דלי לי דוולא, דלא שמיע, והכא מיירי ביש לו אומנות אחרת.

טז) בא"ד, אי נמי פירש רבינו תם דחרש בידי שמים אית ליה דמים. וביאר **בשו"ת נודע ביהודה** (מהדורא קמא אבן העזר סימן נג), דסבר, דחרש בידי שמים יש לו רפואה. עוד כתב, דלתירוץ קמא בתוס', הא דחרשו נותן לו דמי כולו איירי בידוע דאין סופו להתרפא, אבל בספיקא אינו נותן לו, ורבינו תם סבר דבידי אדם סתמא אינו ראוי להתרפא. עוד דן שם, אי על ידי חולי חשיב בידי שמים או לא.

יז) בא"ד, שם. עיין **בשערי תשובה** (שער ב אות יב) שכתב, במעלת און שומעת, לשמוע תוכחת מוסר, והביא את דברי הגמ' **בבבא קמא** ד"חרשו נותן לו דמי כולו", ומשמע דאין התשלום משום היוק **ממוני**, אלא היוק רוחני, ולפי זה לא קשיא קושית התוס' כלל. [ואף דלכאורה צריך עיון, דלא מצינו תשלום ממוני עבור נזק רוחני, יש לומר, דעצם ההנוק הוא בגוף האוון הגשמית, אבל תוצאת אותו נזק הוא רוחני].

יח) בא"ד, שם. עיין **שיטה מקובצת בבא קמא** (פה:): שהביא דעות דהא דחרשו נותן לו דמי כולו, איירי בקטע ידו ושיבר רגלו וסמא עינו, דאחר דעבר כולי האי חרשו, נותן לו דמי כולו, ולפי זה לא קשיא קושית התוס'.

יט) תוס' ד"ה לאתווי, בתוה"ד, ויש לומר דהכא בטריפה מיירי. מבואר, דסברי דיש ערכין לטרפה. אמנם **בלקוטי הלכות** (זבח תורה ד"ה את הגוסס) נסתפק בדעת **הרמב"ם** (פ"א מערכין ה"ג), שכתב דטעמא דאין גוסס נערך משום דחשיב כמת, דאפשר דלפי זה כל שכן טרפה דודאי ימות, או דנימא דשאני גוסס דרוב גוססין קרובין למות תוך ג' ימים, מה שאין כן טרפה, דיכול לחיות עד י"ב חודש.

כ) בא"ד, ויש להקשות דהא מבעיא לן בפרק השולח עבד שמכרו רבו לקנס מהו אלמא אית ליה דמים. **בחדושי הגרי"ז** הביא דברי **התוס' בגיטין** (מג.). ד"ה **מי איכא**, דמבואר בדבריהם, דהא דנמכר לקנס לא חשיב יש לו דמים. וביאר הגרי"ז, דאף דיכול לקבל ממון על ידי מכירת העבד, כיון דאין הממון תמורת העבד עצמו, לא חשיב יש לו דמים. וכתב, דלדבריהם מיושבת קושית התוס' הכא, דאף דיכול למכרו לקנס, לא חשיב יש לו דמים.

כא) גמ', יורש סומך. כתב **החזון איש** (זבחים סימן א' סק"ה), דהוא משום דמיכפר מקופיא, וכדאיתא **בזבחים** (ו): לענין מימר, דהא דירוש מימר היינו משום דחשיב מתכפר כיון דמתכפר מקופיא. ועיין **בחדושי הגרי"ז תמורה** (ב:). שחקר, אי הא דירוש סומך היינו משום דכיוון דמיכפר מקופיא חשיב

מצטער, ואמאי אינו מצווה לאכול בסוכה לפחות בלילה ראשון].

לז) גמ', קטן היודע לנענע חייב בלולב. כתב בחדושי הגרי"ז, דאף דנענועים אינם מעכבים, וכמבואר במגן אברהם (סימן תרנג סק"ב) דכיון שהגביהו יצא, וכדאיתא בסוכה (מב.) דמדאגביה נפק ביה, מכל מקום לא תקנו מצות חינוך, אלא כשיודע לקיים ככל פרטי המצוה. ועיין עוד אבני נזר (סימן ל סק"ז) ובכורי יעקב (סימן תרנו סק"ג).

לח) גמ', שם. כתב השיטה מקובצת (אות ב) בשם הירושלמי דבעי ל"ו נענועים, ולכאורה כוונתו דבעי קטן שיודע לנענע כך, ובלאו הכי אינו חייב, והוכיח בחידושי הגרי"ז, דלא תקנו מצות חינוך, אלא היכא דידוע לקיים ככל פרטי המצוה (וכדלעיל אות לו). ועיין מגן אברהם (סימן תרנו סק"א) שכתב, דבעי שיודע להוליך ולהביא ומעלה ומוריד, ובפרי מגדים (שם) אשל אברהם סק"א) כתב, דמשמע דאף אי אינו בקי בכל דיני נענועים, מחוייב בחינוך. ועיין עוד מבמרומי שדה (מב.) ובכורי יעקב (סימן תרנו).

לט) גמ', שם. עיין פסקי תוס' (אות ה) שכתב דקטן היודע מקום שמנענעים בו בהלל חייב בלולב. ועיין ט"ז (או"ח סימן תרנו סק"א) שכתב, דמי שידו משגת יקנה לולב לבנו כדי שיוכל לנענע בהלל. ומכל מקום איכא מצות חינוך אף דאינו קונה לו לולב אלא שאביו נותן לו לאחר שיצא, וכדכתבו התוס' ד"ה אביו. אמנם דעת הרא"ש בסוכה (פ"ו סימן כו), דאף קטן שאינו יודע לקרא הלל מחוייב. וכן כתבו בתוס' בסוכה (לז:): ד"ה הודו.

מ) גמ', שם. עיין באות הקודמת שהבאה מחלוקת הראשונים אי בעי קטן שהגיע לחינוך לקריאת הלל, ואפשר, דנחלקו בגדר נענועים דשעת ההלל, דתוס' בפסחים (ז:): ד"ה בעידנא כתבו, דאף דמדאגביה ללולב נפיק ביה, חשיב עובר לעשייתו (כשמברך אחר כך) כיון דהוי עובר לענין נענועין דהלל, ומבואר דסברי, דנענועים דהלל הוא חיוב הנענועים דארבעת המינים, ולפי זה אפשר דקטן שלא הגיע לקריאת ההלל חשיב אינו יכול לקיים מצות נענועים כתיקנה, אבל התוס' בסוכה (לז:): והרא"ש בסוכה (שהבאו באות הקודמת) סברי, דאין דין הנענועים דארבעת המינים, דוקא בהלל, הלכך אף דאינו יודע לנענע בשעת ההלל, חשיב מצי לקיים מצות נענועים כתיקנה].

מא) גמ', שם. עיין משנה ברורה (סימן תרנח סק"ח) שהביא דעת האחרונים, דלא מקיים מצות חינוך ביום הראשון בלולב שאינו של הקטן. והביא דעות, דחשיב חינוך בהאי גוונא. [ולכאורה יש להעיר, דמאי שנא מלולב פסול דפשיטא דלא חשיב חנוך, וכמו שכתב הביאור הלכה (סימן תרנו ד"ה כדי)].

מב) גמ', קטן היודע להתעטף חייב בציצית. עיין בעל העיטור (הלכות ציצית שער ג חלק א) שכתב, דאיירינן בבן י"ג שנה, ואפילו הכי פטור אי אינו יודע להתעטף. אמנם הב"ח (או"ח סימן טז) כתב, דאיירי בקטן שהגיע לחינוך, דהיינו בן שש ובן שבע, ובמגן אברהם (שם סק"א) כתב (בדעת הטור שם), דבר ט' הוי בר חינוך, וכדעת התוס' (הכא) ד"ה שהגיע.

מג) גמ', שם. פירשו בתוס' ד"ה הכל, דאיירי אם יש לו טלית, ומשמע דלא בעי לקנות לו טלית. ועיין עוד תוס' ד"ה אביו שכתבו, דהא דלא קאמר אינו לוקח לו טלית משום דמסתמא טלית יש לו, ומשמע, דאי אין לו, בעי לקנות לו. ועיין ב"ח (או"ח סימן טז) שדייק מלשון הטור (שם) דאביו לוקח לו ציצית ומשמע דאיירי ביש לו טלית, ואינו מצווה לקנות לו טלית, והביא, דבמרדכי בסוכה (סימן תשסג) כתב, דאביו לוקח לו טלית.

מד) גמ', שם. כתב הפרי מגדים (או"ח סימן טז משבצות זהב סק"א), דשיעור טלית לקטן, בעי שיהא בו כדי להתעטף ראשו ורובו של קטן, ואי ליכא דהך שיעורא, אין מברכין עליו. ועיין שם עוד.

נסכים. [ולכאורה יש לבאר, דאף דמייתי נסכים מממון הציבור, מכל נחשב שותף כיון ששייך, במעשיו לקרבן].

כח) גמ', הכל חייבין בסוכה לאתווי קטן שאינו צריך לאמו וכו'. לכאורה משמע קצת בכל הסוגיא, דחיובא רמי אקטן גופיה. וצריך עיון לדעת רש"י בברכות (מח.) ד"ה עד שואכל, דקטן עצמו אינו מחויב, אלא דרמי על אביו לחנכו, אמנם תוס' (שם) ד"ה עד שואכל, כתבו דחיובא רמי אקטן גופיה. (א.ג.א.).

כט) גמ', קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה. עיין מגן אברהם (סימן תרמ סק"ג) שכתב, דאף קטן הצריך לאמו אסור להאכילו בידים חוץ לסוכה, דאיכא איסור ספיייה. ובפרי מגדים (שם) אשל אברהם סק"ג) פליג, וכתב דיש לחלק בין אכילת איסור, לאכילת היתר בזמן איסור [ולכאורה יש לחלק עוד, דאיסור אכילה חוץ לסוכה, לא הוי איסור אכילה, אלא דאינו מקיים חיובו לאכול בסוכה].

ל) גמ', שם. עיין באות הקודמת. ולכאורה יש לדון לדעת המגן אברהם, אי אסור להשכיבו לישן בידים חוץ לסוכה, או דיש לחלק בין אכילה למידי אחריו.

לא) גמ', שם. עיין ריטב"א בסוכה (כח:): שכתב, בהא דשמאי סבר דקטן הצריך לאמו חייב בסוכה, דהחיוב משום חינוך, [ועיין לקמן אות לג] וכיון דשייך לחנכו, מחוייב בכך, ואף רבנן דפליגי מודו בהך סברא, אלא דסברי, דאי אפשר לחנכו כיון דצריך לאמו ואמו פטורה ממצות סוכה, ומשום הכי חשיב אינו ראוי לחינוך לאותה מצוה. וכעין סברא זו כתב רש"י בברכות (כ.). ד"ה קטנים, דקטן אף שהגיע לחינוך פטור מקריאת שמע, דלא חייבו את אביו לחנכו כיון שאינו מצוי אצלו בשעת קריאת שמע. ועיין באות הבאה.

לב) גמ', שם. לכאורה לסברת הריטב"א שהבאו דבריו באות הקודמת, דקטן הצריך לאמו חשיב אינו ראוי לחינוך סוכה. צריך עיון לשיטת האחרונים (הבאו במשנה ברורה סימן תרמ סק"ה) דאף אמו מצווה בחינוך, אמאי לא הטילו חינוך למצוות סוכה על אמו להיות עמו בסוכה, כמו שמחוייבת להיות בסוכה עם בעלה, כדי שיקיים מצוות תשבו כעין תדורו. אמנם המשנה ברורה (סימן תר"מ סק"ה) כתב, בשם יש אומרים, דבאין לו אב אמו חייבת לחנכו. והיינו משום דבאית ליה אב אין החיוב עליה (א.ק.א.).

לג) גמ', שם. כתב הרשב"א בברכות (כ.), דבסוכה אף בקטן שלא הגיע לחינוך חייב. ויש להעיר, דבסוכה (כח:): אמרינן, "הא בקטן שהגיע לחינוך", משמע דבעי הגיע לחינוך, ויש לומר, דהתם כוונת הרשב"א שלא הגיע לחינוך לכל המצוות, ומה שאמרה הגמ' בסוכה, היינו לחינוך למצוות סוכה. (א.ק.א.) אמנם עיין בתוס' הכא ד"ה שהגיע].

לד) גמ', שם. בתוס' ד"ה שאינו הביאו דברי הגמ' בסוכה (כח:), דהיינו שניעור משנתו ואינו קורא אמא. ולכאורה צריך עיון, מדוע יפטר אף ממצות חינוך לאכילה בסוכה, במה שאינו בר חינוך לשינה. ואולי יש לומר, דהיינו משום דאי אינו יכול לקיים את המצוה כתקונה לא תקנו כלל מצות חינוך. ועוד, דשאני מצות סוכה דהחיוב משום "תדורו" לא חשיבי דיוורין לחצאין, ואי אינו יכול לדור לכל מילי, מיפטר לגמרי. ועיין עוד לקמן (ג:) אות לח. (א.ק.א.).

לה) גמ', שם. יש לדון אי קטן שאין לו אם, מחויב קודם לכן, כיון דליכא דהך טעמא דתלוי באמון].

לו) גמ', שם. ביאר בחדושי הגרי"ז, דקודם לכן מיפטר כיון ד"מצטער", דבגדול כהאי גוונא פטור, הוא הדין קטן, ואף דאמו עמו פטור כיון דלא חזי (בעצמו) לקיום המצוה. [ולכאורה יש להעיר, הא בלילה ראשון ליכא פטור

ד"ה כופין שהקשו, דליתי עשה דפרו ורבו ולירחי לא תעשה דלא יהיה קדש, ותרצו דבעידנא דמיתעקר לאו לא מיקיים עשה, דבשעת העראה קעבר לאו, ועשה לא מיקיים עד גמר ביאה. [ומבואר דסבירא להו דמצות פרו ורבו מיקיים בביאה. אמנם המנחת חינוך (מצוה א אות ח) נקט, דאין המצוה במעשה אלא בתוצאה (במה שיש לו בנים), וכתב שם (אות טו), דהיינו דלא כתוס', ועיין שם]. עוד תרצו, דהיא אינה מצווה ולה לא הותר, ועוד דאף אי מצווה יכולה לקיים באחר. ועיין שם.

גמ', כופין את רבו. עיין **תוס' בבא בתרא** (שם) דהקשו, הא עובר בעשה, וכדאמרין **בגיטין** (לח): דכל המשחרר עבדו עובר וכו'. ואין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, כדאיתא **בשבת** (ד), ותרצו, דמשום מצוה רבה [דשבת] שרי. וכן כתבו **בחגיגה** (ב): **ד"ה כופין**.

גמ', תיקנתם את רבו וכו'. פירש **רש"י בחגיגה** (ב): **ד"ה תקנתם**, דתקנת הרב יש כאן אבל תקנת העבד אין כאן דאינו יכול לישא אשה. ו**בתוס'** (שם) **ד"ה תקנתם** גרסו איפכא, תקנתם את עצמו אבל את רבו לא תקנתם, דלא יהיו לרב ולדות.

גמ', כאן כמשנה אחרונה וכו'. היינו דכיון שמחויב לשחררו חייב בראיה. **הטורי אבן חגיגה** (ב): **ד"ה ובהכי ניהא** נקט, דחצי עבד חצי בן חורין שאינו יכול להוליד, אינו מחויב ולא כייפינן לאדון לשחררו, כמבואר **בתוס' בבבא בתרא** (הובא לעיל באות גב), דהא דדחי עשה ד"לעולם בהם תעבודו", היינו משום דהוי פרו ורבו מצוה רבה, ומשמע דבלאו הכי אסור לשחררו, ואם כן אף למשנה אחרונה משכחת לה, אמנם **בפתחי תשובה** (יו"ד סימן רסו סק"א) הביא דעת **התפארת למושה**, דאף בכהאי גוונא כופין לשחררו, עיין שם.

נה תוס' ד"ה כמשנה, והא דמבעיא ליה במעוכב גט שחרור וכו' ויש לחלק וכו'. עיין **חידושי הגרי"ז** שחילק עוד, דלמעוכב גט שחרור יש אדון, כיון שיש לאדון קנין איסור, מה שאין כן בחציו עבד וחציו בן חורין, דאין לו אדון בצד בן חורין, אלא דמעכבא חציו דעבד, ולהכי כיון דמחויב האדון לשחררו, אין מעכבו החציו עבד, ושפיר חייב משום החציו בן חורין.

נו גמ', הכל חייבין בתקיעת שופר לאתווי מאי לאתווי קטן שהגיע לחינוך וכו'. לכאורה יש לעיין, אמאי לא נחייב כל קטן, כיון דאיתיה בשמיעה, וכעין מה שנתבאר לעיל, לענין קטן שאינו צריך לאמו, דאי שייך שיקיים את המצוה, בעי לקיים. (א.ק.) ויש לומר, דכיון דבתקיעת שופר המצוה היא השמיעה אי אין הקטן מבין להבחין מה ששומע, אינו שומע כלל שהתקיעה מהשופר, מה שאין כן גבי סוכה שהמצוה היא בישיבה בה, והרי הוא יושב].

נז גמ', דתנן אין מעכבין את התינוקות מלתקוע. לכאורה צריך עיון, הא מהתם לא חזינן דין חינוך, וכדמייטו **התוס' ד"ה אין מעכבין** מההיא **דראש השנה** (לג), דאיירי בקטן שלא הגיע לחינוך, ובעי לאתווי סיפא, דאבל מתעסקין בהן שילמדו, דאיירי בקטן שהגיע לחינוך. (א.ק.).

נח גמ', הכל חייבין בתקיעת שופר לאתווי קטן שהגיע לחינוך. **בפסקי תוס'** (אות ח) כתב, דהגיע לחינוך מתעסקין עמו ואומר לו לתקוע, וביודע לתקוע על הסדר תוקעין לו. ומשמע דאיכא חיובא אף קודם לכן (אלא דלא סגי להתיר לגדול לתקוע לו). ולכאורה צריך עיון, הא אינו יכול לעשות את המצוה כתיקונה, שהיא התקיעה על הסדר, ומאי שנא מנטילת לולב, דבעינן שידוע לעשות הנענועים כהלכתן, כדלעיל. (א.ק.) ועוד, אי איכא מצוה אף שלא על הסדר, מאי טעמא לא נתיר לגדול לתקוע לו].

נט תוס' ד"ה שהגיע, בתוה"ד, ולא נהירא דהתם בחינוך קטן להתענות איירי אבל בשאר מצות כל אחד ואחד לפי דרכו. לכאורה יש לומר, דדעת

גמ', שם. עיין **אחיעזר** (ח"ג סימן פא) שדן, אי שרי להטיל כלאים בטלית דקטן, כיון דאינו מחויב בעשה מדאורייתא, ואיכא איסור להלבישו, עיין שם. **מו תוס' ד"ה הודע**, משום דאמר במועד קטן כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה. לכאורה כוונתם, דבלא עטיפה ליכא חיובא. וכדעת **מהר"ח אור זרוע** (סימן ד, הובא **בתרומת הדרשן** ח"א סימן מה) וכן הביא **בטור** (או"ח סימן ח) בשם **הראשונים**, עיין שם.

מז בא"ד, ומצאתי בסילוק אחד שעשה ה"ר יוסף טוב עם שנתן ציצית אחד מלפניו ואחד מלאחריו וכו'. עיין **דרכי משה** (או"ח סימן י סק"ו) שכתב, דאי ליכא ב' לפניו וב' לאחריו פטור, עיין שם. ואפשר דהכי סבירא להו לתוס', ומשום הכי קטן שאינו יודע להתעטף באופן זה אינו מחויב. ועיין באות הבאה.

מח בא"ד, שם. כתב **הרמ"א** (או"ח סימן יז ס"ג) בשם **המרדכי** (סוכה סימן תשסג), דבעי נמי שידוע לאחוח הציצית בידו בשעת קריאת שמע, ומבואר לכאורה, דסבירא ליה, דאף הך מילתא דאינו מגוף המצוה אלא חיוב מצוה, אי אינו יודע, אינו מצווה בציצית. [ולפי זה אפשר דאף מה שכתבו התוס' דבעי שידע להטיל ב' מלפניו וב' מלאחריו, אינו משום דסבירא להו דבלאו זה אינו מחויב, אלא דכיון דהוי חיוב מצוה, לא תקנו אלא בקטן היודע לקיים אף את חיוב המצוה].

מט גמ', לאתווי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. עיין **תוס' חגיגה** (ב). **ד"ה הכל לאתווי מאי**, שכתבו דהיינו למשנה אחרונה דחזרו בית הלל לומר דכופין את רבו. אמנם **בתוס' הרא"ש** (שם הוצאת מכון אופק) כתב, דמתניתין דהתם דקתני עבדים שאינן משוחררין, בכוליה עבד איירי, ולא חייש לדיוקא דדייק לקמן (התם ד). ולית ליה נמי האי דדריש רב הונא לקמן (שם) מי שאין לו אלא אדון אחד וכו', דהך דרשא לא מיתוקמא אלא במי שחציו עבד וחציו בן חורין. אי נמי אית ליה, ולכולי עבד איצטריך, דסלקא דעתך אמינא דאף על גב דמצוה דאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה, שאני התם דכתיב כל זכורך, להכי איצטריך את פני האדון לפטור עבד. ומבואר בדבריו דאתי אף כמשנה ראשונה. ועיין באות הבאה.

נ רש"י ד"ה מי שחציו עבד, דעבד גמור פטור מן הראיה דכתיב את פני האדון ה' מי שאין לו אדון אלא הוא. הקשה **בחידושי הגרי"ז**, הא עבד גמור פשיטא דפטור דהוי כאשה, וכדילפינן **בחגיגה** (ד). דעבד פטור מראיה משום דילפינן לה לה מאשה. ועיין בהמגיה על **התוספות הרא"ש** (המובא באות הקודמת 90) דדייק מדברי התוס' הרא"ש כדברי רש"י, וכן משמע בפירוש המשניות להרמב"ם (שם). וציין **להמשנה למלך** (פ"י ממלכים ה"ז ד"ה הכלל (ג)), שהרב המגיה שם הקשה כקושיית הגרי"ז על רש"י בסוגיין, דמסוגיא בחגיגה (ד). מוכח דעבד פטור מן הראיה מגזירה שווה דלה לה, וקרא ד"את פני האדון" איצטריך למעוטי חציו עבד וחציו בן חורין, [ועיין שם במה שתירץ, ועיין בדו"ח הגרע"א שם שהשיג עליו, ועיין בשפת אמת שם ד"ה בגמ' עבדים, שביאר הכוונה בתירוץ המגיה]. והנה מבואר בדברי הרא"ש שם שסוגיא דהתם לא סבירא להו כרבינא, וסובר דרב הונא דהתם דממעט עבדים ממדרש את פני האדון ה', בכולי עבד איירי ואפילו למשנה ראשונה, ורב הונא חולק על רבינא, ורבינא דברי עצמו אמר ולא לפרש דברי רב הונא. ופירש הרא"ש הסברא שאין לפטור כולו עבד מראייה מגזירה שווה דלה לה מאשה, דשאני התם דכתיב כל זכורך, והיינו דסלקא דעתך ד"כל" מרבה אף העבדים, לפיכך איצטריך את פני האדון לפטור. ועיין בשפת אמת שם דכתב כעין דברי הרא"ש. ועיין עוד **בחידושי הגר"ח חגיגה** (ב).]

נא גמ', לישא שפחה אינו יכול בת חורין וכו'. עיין **תוס' בבא בתרא** (יג).

ולדבריו בקריאת הלילה תוציא איש, כיון דאף האישי אינו חייב אלא מדרבנן. ועיין **מרחשת** (סימן כב סק"ד) ו**קהלות יעקב** (הובא באות ה).

ח) **בא"ד**, שם. כתב **הפרי מגדים** (או"ח סימן תרפט משבצות זהב), דאשה חרשת המדברת ואינה שומעת פטורה לדעת **הבה"ג**, דאינה בת שמיעה. אמנם **באבני נזר** (או"ח סימן תקיא) פליג, וכתב דחייבת.

ט) **בא"ד**, ומביאין ראייה מן התוספתא וזה לשונם וכו' טומטום ואנדרוגיניס חייבין ואין מוציאין הרבים ידי חובתן. עיין **בב"ח** (או"ח סימן תרפט) שכתב, דרש"י סבר דהך תוספתא לאו כהלכתא, ולשיטתו טומטום מוציא אחרים דלא גרע מאשה. אמנם **הבית יוסף** (שם) כתב, דגרע מאשה, דטפי עדיף כשהמוציא הוא ודאי אשה והשומע זכר, מהיכא דהמוציא הוא ספק, כיון דמה שאינו ניכר הוא חסרון.

י) **בא"ד**, וקטנים פטורין מקריאת המגילה וכו' אלא שחייבין בשמיעה. לכאורה מבואר דאף קטנים מחויבין בשמיעה ולא בקריאה. וכן כתב **באליהו רבה** (סימן תרפט סק"ג), עיין שם. ו**בחיודושי הגר"י** ביאר, דגדר חיובא דקטן אינו דחייבוהו לשמוע, אלא דחייבו להשמיע באזניו. ועיין **ישועות יעקב** (סימן תרפט) שכתב, דכיון דמחייבי בשמיעה הואיל והיו באותו הנס, לא הוצרכו לחייבם בקריאה משום חסרון.

יא) **רש"י ד"ה מזמנות, בתוה"ד**, שאין הנשים אומרות ברית ואין העבדים אומרים על נחלתנו. הקשה **הגר"א** (נדפס בסוף המסכת), אם כן אף נשים ועבדים לא יצטרפו משום דאינן שוין, ואמאי איצטרין **בברכות** (מה): לטעמא דפריצותא. וכתב, דנראה דנשים מצו אמרי ברית כיון דלא שייכא בהו, אם כן אין סתירה במה שלא נימולו, וטעמא דלא מצטרפי היינו משום דלא מצו אמרי על נחלתינו, דלא נטלו נחלה בארץ. ו**רש"י בברכות** (כ): **ד"ה או דרבנן** כתב, דהיינו טעמא דמאן דאמר דנשים בברכת המזון דרבנן, משום דכתיב על הארץ הטובה אשר נתן לך, והארץ לא נתחלקה לנקבות.

יב) **בא"ד**, שם. **הברכי יוסף** (או"ח סימן קפז) דייק מדברי **רש"י**, דנשים מצו למימר תורה בברכת המזון משום דמחוייבות בקיום מצוותיה, ודלא כ**הרמ"א** (שם ס"ג). [ועיין באות הקודמת ולפי זה אולי יש לומר, דרש"י אתא לאשמועינן אגב אורחיה, דנשים לא מצטרפי בהדי עבדים, אף בלא טעמא דפריצותא, דנשים אין אומרות ברית ועבדים אין אומרים על נחלתנו. (ש.א.)].

יג) **בא"ד**, שם. עיין **מגן אברהם** (סימן קפז סק"ג) שכתב, דיש לומר דנשים מצו למימר ברית, כיון דכמאן דמהילי דמו, וכדאיתא **בעבודה זרה** (כו.), ואפשר, דמכל מקום לא מצטרפי בהדי גברים ועבדים, כיון דאינן שוות לאנשים, עיין שם.]

יד) **תוס' ד"ה למעוטי, בתוה"ד**, ושמא איצטרין דסלקא דעתך אמינא הואיל ואיתרבי לענין טומאה ליתרבי נמי לענן כרת. הקשה **בעולת שלמה**, מה בכך דנתרבה לענין טומאה, הא אינו בר עונשים. וכתב ליישב, דהא דקטן פטור מעונשין היינו משום דהוי אנוס, ואם כן נפקא מינה לענין קים ליה בדרכה מיניה. עיין שם. [ויש להעיר דאף בשוגג הדבר תלוי בפלוגת **רש"י ותוס'**, דרש"י **בפסחים** (כט.) **ד"ה את יוה"כ** כתב, דחייבי כריתות אפטרו מממון דוקא במזיד, (ועיין **שיטה מקובצת כתובות** (ל): **והתוס' בפסחים** (שם) כתבו, דאף בחייבי כריתות שוגגין אמרינן קים ליה בדרכה מיניה. אבל באונס ליכא קים ליה בדרכה מיניה. עיין **שיטה מקובצת כתובות** (שם), **ד"ה וזה לשון שיטה ישנה**) ו**בחיודושי הגרע"א ובקובץ שיעורים** (שם)].

טו) **בא"ד**, שם. עיין באות הקודמת, ובעיקר מה שנקט **העולת שלמה**, דקטן מוזהר אלא דאינו נענש, עיין **קהלות יעקב יבמות** (סימן לא).

רש"י, דחיוב חינוך מתלא תלי **בהבנת** התינוק, ולהכי יש לדמות ממצוה אחת לחברתה, דכיון דחוינן דבן ח' בן ט' יש לו דעת לחינוך יום הכיפורים, שפיר יש לחייבו בשאר מצוות, והתוס' סברי דאין הדבר תלוי **בדעת** אלא אי מצי **לקיים** המצוה, ומשום הכי דיינינן כל מצוה בפני עצמה].

דף ג ע"א

א) **גמ'**, **נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס**. מבואר, דבלאו האי טעמא פטירי כיון דהזמן גרמא, דהיינו דאף במצוה דרבנן דהזמן גרמא פטירי, דכעין דאורייתא תקון. וכן כתבו **בתוס' בפסחים** (קח): **ד"ה שאף**, לענין ד' כוסות. ועיין באות הבאה.

ב) **גמ'**, שם. עיין **חיודושי הגר"י** שחקר, אם הפירוש דמהאי טעמא קבעו חכמים דלית בהו פטורא דמצוות עשה שהזמן גרמא וממילא נכללו בחיובא דקריאת המגילה דאנשים, או דהוא חיוב מיוחד לנשים, וכתב, דנפקא מינה לענין עבדים, דאי הוי חיוב מחודש, עבדים פטירי דלא היו באותו הנס, ואי לא פלוג רבנן בתקנתם, אף עבד יהא מחויב. והביא, **דברמב"ם** (פ"א ממגילה ה"א) כתב, דעבדים **משוחררין** חייבים, ומשמע דאינן משוחררין פטירי. וביאר **בביאור הגר"א** (או"ח סימן תרפט ס"א) דפטורין משום דלא שייך בהו טעמא דהיו באותו הנס. אמנם **המגן אברהם** (שם סק"ב) כתב, **דבטור** (שם) משמע, דאף עבדים שאינן משוחררין חייבין, וכן מבואר בדברי **הבה"ג** שהובאו **בתוס' ד"ה לאתווי** דכתב דהו כנשים, ועל כרחך דמייירי בעבדים שאינן משוחררין. (כן הביא **הביאור הלכה** שם ד"ה ועבדים). ו**במחצית השקל** (שם) כתב, דלטעמא דהואיל והיו בגזירה דלהשמיד להרוג ולאבד (עיין להלן אות ד), אף עבדים היו בכלל הך גזירה, וחשיב דהיו באותו הנס, ולטעמא דהנס נעשה על ידי אשה, בעבדים דלא שייך הך טעמא יהיו פטורין, וכן כתב **הבית יוסף** (שם).

ג) **גמ'**, **הואיל והיו באותו הנס**. כתבו **התוס' ד"ה לאתווי**, דאף הן היו בספק דלהשמיד להרוג ולאבד. ו**במגילה** (ד). כתבו **התוס' ד"ה שאף בשם הרשב"ם**, דעיקר הנס היה על ידי אסתר.

ד) **תוס' ד"ה לאתווי, בתוה"ד**, אבל בה"ג לא פסק הכי וכו'. מבואר בדבריהם, דטעמא דהבה"ג, שנשים אינן מוציאיות, משום דחייבות בשמיעה ולא בקריאה. וביאר **בקהלות יעקב במגילה** (סימן ג), דדין **קריאת** המגילה, הוי משום תקנת משה **(במגילה דף לא)**, ועיין מגילה דף ד). שיהו קורין בענינו של יום, ואשה פטורה מהך חיובא, ואינה חייבת אלא משום פרסומי ניסא, וסגי לה בשמיעה. והביא, דכן כתב **המגן אברהם** (סימן רעא סק"ה) בשם **הסמ"ג** דאשה אינה מוציאה **בקריאת התורה**. עוד ביאר הקהלות יעקב, על פי מאי דאיתא **במגילה** (יד). דקרייתתה זו היא הלילא, וכיון דקריאת המגילה מדין הלל, פטירי כיון דהזמן גרמא, ועיין שם ובאות א' וב'.

ה) **בא"ד**, שם. עיין **תוס' סוכה** (לח). **ד"ה באמת** שכתבו דאשה אינה מוציאה רבים משום זילותא, והביאו דברי **הבה"ג**, ומשמע דסברי היינו טעמא דהבה"ג.

ו) **בא"ד**, שם. עיין באות הקודמת, ועיין עוד **קרבן נתנאל מגילה** (פרק א אות ס) שכתב, דאף נשים רבות אינה מוציאה, והביא דברי **התוס' בסוכה** (הובאו באות הקודמת).

ז) **בא"ד**, שם. כתב **הטורי אבן מגילה** (ד), דטעמא דאשה אינה מוציאה איש, משום דאסתר ברוח הקודש נאמרה ליכתב, והוי חיוב כעין של תורה, מה שאין כן נשים, דליכא חיובא אלא מדרבנן. [ולפי זה יש לדון, דהטורי אבן גופיה כתב (שם), דקריאה דלילה אינה מדברי קבלה, אלא מדרבנן,

כג) בא"ד, ור"י פירש שהעבד יכול לכוף להעלותו או יפטר והו. לכאורה יש לומר דמדינא יש לעבד זכות לכפות את האדון שלא לעבכו ממצוות, כיון דבעי לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, ועיין עוד תוס' בבא בתרא (יג.) ד"ה שנאמר. (א.ק.).

כד) בא"ד, שם. ברמב"ם (פ"ח מעבדים ה"ט) כתב, דעבד שאמר לעלות לארץ ישראל, כופין את רבו לעלות עמו או ימכרו למי שרוצה לעלות. וכתב הטור (יו"ד סימן רסז), דאי אינו מוצא למכור, יכתוב העבד שטר על דמיו. ונלכאורה, אף לתוס' הכא, לא בעי לשחררו בחינם, וכדכתבו התוס' בכתובות (ק:). ד"ה הכי גרסינן, לענין עבד שברח, דבעי לכתוב שטר על דמיו (עיין באות הבאה), והיינו משום דאין האדון מצווה להפסיד ממון.]

כה) גמ', ואין הכל מוציאין לאתווי עבד שברח. כתבו התוס' בכתובות (ק:). ד"ה הכי גרסינן, דאין מחויב לשחררו בחינם, אלא יכתוב לו העבד שטר על דמיו, דאי לאו הכי, יפקיעו כל העבדים עצמן מידי אדוניהם, שיברחו לארץ. ועיין בר"ן בגיטין (כג. בדפי הרי"ף) שכתב, דהוא הדין דמצי למכרו בארץ ישראל. והביא דעת הרמב"ם (פ"ח מעבדים ה"י), דאין מחזירין אותו לעבדות אפילו בארץ ישראל, ומכל מקום, לא בעי לשחררו עד שיכתוב שטר על דמיו.

כו) גמ', הכל מעלין לירושלים. פירש רש"י בכתובות (ק:). ד"ה הכל, את כל בני ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים.

כז) גמ', שם. עיין כתובות (ק:). דמבואר, דנפקא מינה לענין כתובה, דאי מצי לכפות לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא שלא בכתובה, ואי היא מציא לכפותו, כופין אותו לעלות, ואם לא תצא בכתובה.

כח) גמ', ואין הכל מוציאין מירושלים לאתווי מאי. כתבו התוס' ד"ה מנה, דליכא למימר לאתווי עבדים, כיון דאין חילוק בין שאר ארץ ישראל לירושלים לענין עבדים. ובתוס' בכתובות (ק:). ד"ה אין כתבו, דבירושלים ליכא למימר לאתווי עבדים, דאין אנו רוצים שיהו עבדים בירושלים יותר מדי. ונלכאורה צריך עיון, דתיפוק ליה דליכא מצוה בישיבה בירושלים, ומהיכי תיתי דיוכל לכפות שלא יוציאנו משם (ובשלמא מארץ ישראל אין מוציאין, כיון דבעי למיעבד מצוה, אבל בירושלים ליכא מצוה). ולכאורה מוכח דסברי דהא דמעלין ואין מורידין, היינו משום הקדושה, אף דליכא מצוה. ואפשר, דתוס' הכא פליגי, וסברי דלא אמרו דינא דמעלין ואין מורידין לענין עבדים, אלא בגוונא דאיכא מצוה. (א.ק.).

כט) גמ', סלקא דעתך אמינא וכו' תשבו כעין תדרו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו והני כהנים הואיל ובני עבודה נינהו לא ליחייבו. פירש רש"י ד"ה ובני, דאין נזקקין לנשותיהן דרמיא עלייהו עבודת הרגל. והקשה החשק שלמה, הא אף ישראל, כיון דמחוייבין בראיית פנים בעזרה, ולאכול שלמי שמחה כל ימי החג, אי אפשר להם להיות עם נשותיהם ברגל, ולא יקיימו תשבו כעין תדרו. ותיריך, דראיית פנים בעזרה מצי מקיים ביום טוב ראשון, וידי חובת שמחה מצי לצאת בכסות נקיה ויין ישן. וכתב, דבלילה ראשון אף דאינו יכול להיות עם אשתו, לא מיפטר, דבלאו הכי לילה ראשון לא מיפטר משום תשבו כעין תדרו, דאף מצטער חייב, דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות. ועיין עוד בהגהות הרא"מ הורוויץ בסוכה (כו.).

ל) גמ', מה דירה איש ואשתו וכו'. עיין ברמ"א (א"ח סימן תרלט ס"ב) שכתב, דנהגו להקל שלא לישן בסוכה כיון דבעינן כעין תדרו דמה דירה איש ואשתו אף סוכה וכו', וכתב בבאיור הגר"א (שם), דמקורו מסוגיין דאמרינן הך סברא הוה מהני לפטור כהנים. אמנם הגר"א גופיה פליג, וכתב דהא דקאמר נהי דבשעת עבודה וכו' הוא מילתא באנפי נפשה, דהיינו, דהא

טז) גמ', הכל מטמאין בזיבה לאתווי קטן בן יומו. במתניתין דזבים (פ"א מ"א) תנן להדיא הכל מטמאין בזיבה וכו' וקטן, וכתב במשנה אחרונה (שם), דהא דאיצטריך הכא לאתווי קטן, היינו משום דמתניתין לא שמעינן אלא דקטן שלא הגיע למצוות מטמא, ואכתי סלקא דעתין דבעי בן ט' דראוי לביאה, ומשום הכי איצטריך לרבוויי בן יומו מדקתני "הכל".

יז) גמ', מה תלמוד לומר איש איש לרבות קטן. ביאר התוס' יו"ט בזבים (פ"א מ"א), דאיש משמע למעוטי קטן, דאיש משמעו בן י"ג שנה, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

יח) רש"י ד"ה ערל, שמתו אחיו מחמת מילה. עיין ריטב"א יבמות (ע). דפליג, וכתב דמתו אחיו מחמת מילה אפשר שלא חשיב ערל, דתלוי בספק הגמ' שם (עא.), אי ערלות שלא בזמנה מעכבת אי לאו, והיינו דכיון דאינו ראוי למצות מילה אפשר דלא חשיב ערל, וסבירא ליה לריטב"א דמתו אחיו מחמת מילה נמי הוי בכלל הך ספיקא, כיון דאית ליה ערלה ואינו מצווה במצוות מילה. אמנם התוס' ביבמות (ע). ד"ה הערל יישבו דעת רש"י, דלא דמי לערלות שלא בזמנה, ועיין תוס' זבחים (כב:). ד"ה ערל שכתבו בשם רבינו תם, דערל היינו מומר לערלות. ועיין עוד תוס' חגיגה (ד:). ד"ה דמרבה.

דף ג ע"ב

יט) גמ', הכל מעלין לארץ ישראל. בכתובות (ק:). איתא, דכשם שהבעל כופה את האשה לעלות, כך היא כופה אותו לעלות. ובירושלמי בכתובות (פ"ג ה"א) פליג, דאשה אינה יכולה לכוף את בעלה. וביאר המרחשת (ח"א סימן כב סק"ז), דהא דכופין לעלות הוא משום מצות ישוב ארץ ישראל, ומצוה זו לא מיקיימא בישיבה לחודא, אלא אי יש לו קרקע, וכדכתבי בדברים (פ"א פ"ב) "וירישתם אותה וישבתם בה", והירושלמי סבר כר' יוחנן בגיטין (מז:). דקנין פירות קנין הגוף, וכיון דנכסי מלוג דאית ליה בהו פירות חשיבי של בעלה, אף אם תעלה לא תקיים מצוה, ולכך אינה יכולה לכוף וגמ' דידן סברה כריש לקיש (בגיטין שם). דקנין פירות לאו קנין הגוף, וכדפסק רבא ביבמות (לו:), ומשום הכי אף האשה מקיימת מצות ישוב ארץ ישראל, ויכולה לכוף. ועיין באות הבאה.

כ) גמ', שם. עיין באות הקודמת, דנתבאר דינא דהכל מעלין וכו' היינו משום מצות ישוב ארץ ישראל, ומי שאין לו קרקע אינו מקיים המצוה. ולכאורה כל זה שייך רק לפירוש רש"י בכתובות (הובא בתוס' ד"ה לאתווי), דמיירי בעבד עברי, אבל לפירושו הכא בר"ה לאתווי ותוס' ד"ה לאתווי, דאיירי בעבד כנעני, מוכח דשייך כפיה אף כשאין לו קרקע, דהא לעבד אין קרקע, דמה שקנה עבד קנה רבו. ועוד יש לדון, בההיא דעבד שברח לארץ ישראל, דלכולי עלמא איירי אף בעבד כנעני, ומוכח דהא דאין מורידין איירי אף בגוונא דליכא קיום מצות ישוב ארץ ישראל. (א.ק.).

כא) רש"י ד"ה לאתווי, שאם יש לו עבד כנעני מהול למכור ורוצה העבד שלא ימכרונו אלא בארץ ישראל כופין את רבו להעלותו. מבואר, דבסתמא אינו יכול לכפות שיעלוהו. ויש לעיין, מאי איתרע במה שרוצה למכרו, הא הוי קנין כספו, והיאך מצי מעכב עליו שלא למכרו בחוצה לארץ, ולכאורה צריך לומר דהויא תקנת חכמים, ואין זה משום זכויות הממון דהעבד. ועיין באות הבאה (א.ק.).

כב) תוס' ד"ה לאתווי, ובכתובות פירש רש"י שיכול להעלותו לעבד עברי בעל כרחו של עבד. וביאר הפני יהושע בכתובות (ק:). דרש"י סבר, דעל כרחך מיירי בעבד עברי, דאילו עבד כנעני, יכול לכוף לילך אחריו אף מחוצה לארץ לחוצה לארץ, דקנין כספו הוא.

הדרק היוזמי

מסכת ערכין דף ג - דף ד

כא טבת - כב טבת התשע"ב

שלא בשעת עבודה).

לו) גמ', סלקא דעתך אמינא וקשרתם לאות על ירך והווי לטוטפות בין עינך כל דאיתיה במצוה דיד איתיה במצוה דראש וכו' קא משמע לך. עיין שאגת אריה (סימן לו) שהוכיח מסוגיין, דאף מי שאין לו זרוע וליתיה במצוה דתפילין של יד, מחוייב בתפילין של ראש, ולא אמרינן דהווי כאינו ראוי לבילה דבילה מעכבת.

לז) גמ', שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין. כתב המקדש דוד (סימן לו סק"א), דהא דלא חשיב מיותר בגדים, היינו משום דתפילין הוו של עור ולא בגד נינהו.

לח) גמ', שם. מבואר, דכהנים מחוייבין בתפילין בשעת עבודה. וכתב השאגת אריה (סימן ל), דאיירי כשהניחו את התפילין קודם העבודה, דאינן מתבטלים מהעבודה, אבל אחר שהתחילו לעבוד, אינם מצויים במצות תפילין, עיין שם. ועיין בית הלוי (סימן ג).

לט) גמ', סלקא דעתך אמינא הואיל וכתוב יום תרועה יהיה לכם מאן דליתיה אלא בתקיעה חד יומא וכו'. עיין חינוך (מצוה שפד) שהוכיח מכאן, דאיכא מצות תקיעה במקדש בכל יום, ואף דפשיטה דקרא (במדבר י, י) כתיב "ביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם", לאו דוקא, דבכל יום היו תוקיעין. אמנם דעת הרמב"ם (פ"ו מכלי המקדש ה"י), דמדאורייתא ליכא מצות תקיעת שופר במקדש אלא במועדים ובראשי חדשים.

מ) גמ', שם. לכאורה יש להעיר, דלא דמו, דבתקיעה דראש השנה, עיקר חיובא היינו לשמוע קול שופר, וכדכתב הרמב"ם (פ"א משופר ה"א) וכן כתב בתשובות הרמב"ם (סימן נא), ולענין חצוצרות נסתפק המנחת חינוך (מצוה שפד אות ט) אי איכא מצות שמיעה, דמלשון הרמב"ם בהלכות תענית שכתב מצוה לתקוע וכו', וכן לשון ספר החינוך (שם) לענין תקיעות דמקדש. לכאורה משמע דליכא מצוות שמיעה].

מא) גמ', מי דמי התם שופר הכא חצוצרות. עיין מנחת חינוך (מצוה שפד אות ד) שהוכיח, דבתקיעות דכל השנה על הקרבנות לא היה שופר.

מב) גמ', והני כהני הואיל וליתנהו במצות יובל דנתן כהנים ולוים מוכרין לעולם וכו'. הקשה בחידושי הגרי"ז (דף ד), הא הך דינא אינו כי אם בערי הלויים, ואף בישראל שירש בערי הלויים מאבי אמו איכא להאי דינא, וכדכתב הרמב"ם (פ"ג משמיטה ויובל ה"ח). וצריך עיון.

דף ד ע"א

א) גמ', קא משמע לך נהי דליתנהו בהשמטת קרקע בהשמטת כספים בשילוח עבדים מיהא איתנהו. הקשה בחידושי הגרי"ז, אמאי לא קאמר הואיל ואיתנהו בתקיעה דיובל, וכדכתב הרמב"ם (פ"י משמיטה ויובל ה"א), דהוי חיוב על כל יחיד ויחיד. [ואולי יש לומר, דהא דאיתנהו בתקיעה, היינו משום דאיתנהו במצוות דיובל, דאי לא הווי מחייבים בשילוח עבדים ובהשמטת כספים, לא הווי מחייבי בתקיעה. (א.ק.)].

ב) גמ', כהנים בעבודתן וכו' מבטלים עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה. עיין פסקי התוס' (אות יט) שכתב, דאף אי יעבור זמן העבודה, מבטלין עבודה לצורך מקרא מגילה. ובר"ן במגילה (ב: בדפי הרי"ף) כתב, דאם אין שהות לקיים, נדחית קריאת המגילה מפני העבודה, דמגילה מדרבנן. ועיין עוד בתוס' במגילה (דף ג.) ד"ה מבטלין דהקשו, אמאי קאמר מבטלין, הא אחר הקריאה איכא שהות לעבודה. ותירצו, דכיון דהאיר היום והגיע זמן עבודה קרי ליה דמבטלין עבודה. ובבית יוסף (או"ח סימן תרפז) כתב, דנראה דהתוס' במגילה סברי כר"ן, דאין העבודה נדחית לגמרי, ובט"ז שם דחה

דאמרה הגמ' "קא משמע לך", היינו דאין זו סברא לפטור, ועוד אמרו נהי דבשעת עבודה מיפטרי שלא בשעת עבודה חיובי מחייבי. וכן מבואר ברבינו גרשום ובשיטה מקובצת (אות ד), דבסלקא דעתך בעינן לפטור מתרי טעמי, א. דאינו כדרך דירה דבעי איש ואשתו. ב. דמה דירה בין ביום בין בלילה וכו', ואמרינן דקא משמע לך דהך טעמא דמה דירה איש ואשתו וכו', לא הויא סברא לפטור, ואהא דהקשו מה דירה בין ביום בין בלילה, משני מידי דהוה אהולכי דרכים, דהיינו דחוינן דאיכא חיוב דירורין אף דאינם אלא בלילה, אמנם ברש"י ד"ה קא משמע לך. מבואר כרמ"א.

לא) גמ', כהנים איצטריך ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו וכו'. עיין בהגהות ר"ש טויבש, שנקט על פי דברי תוס' ד"ה ציץ (לגבי תפילין), דאיירי הכא בשעת העבודה, עיין שם. ונלכאורה יש לחלק, דהתם ליכא פטורא אלא דליכא חיוב תפילין אלא בדאיכא בין של יד בין של ראש, ולא שייך האי פטורא אלא בשעת עבודה, מה שאין כן הכא, דילפינן דלא נאמרה מצות ציצית למאן דאשתרי ליה איסור כלאים, ואם כן אף בשעה שאינו לובש כלאים ולא הותר לו, שייך האי ילפותא].

לב) גמ', הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו. פירש רש"י ד"ה כיון, דאבנט של כלאים הוא. עיין רש"י יומא (טט.). ד"ה קשין הם שכתב, דלרב אשי (דהתם) דבגדי כהונה קשים, ליכא איסור כלאים באבנט. והקשו התוס' (שם) ד"ה קשין, דבסוגיין אמרינן דאשתרי כלאים לכהנים. וכתבו, דלא אשתרי בקשין אלא הצעה תחתיו דאסור מדרבנן, אבל לבישה והעלאה דהווי דאורייתא, אסירי אפילו בקשין. ובר"ן בביצה (ז: בדפי הרי"ף) תירץ דעת רש"י בשם הרז"ה, דהכא לא איירינן אכהן הדיוט, אלא אכהן גדול דאשתרי ליה כלאים בחושן ואפוד.

לג) גמ', שם. עיין באות הקודמת שהובאו דברי הר"ן בביצה, דהכא מיירי בכהן גדול. והקשה המנחת חינוך (מצוה צט אות ד), אם כן הוה מצי למימר בפשיטות, דסלקא דעתך דכהנים מיפטרי מציצית כיון דכהן גדול מיפטר מציצית במעיל, אף דהיו לו ד' כנפות, כדכתב שם בדעת הרמב"ם (פ"ט מכלי המקדש ה"ג). ותירץ, דבלאו הכי מיפטר מציצית כיון דאינו שלו ולא אקרי "כסותך", ולא חשיב דמיפטר מציצית.

לד) גמ', שם. הקשה הבית הלוי (חלק א סימן א סק"ד), הא קיימא לך דמוכרי כסות מוכרין כדרכן ואין חוששין משום כלאים, דחשיב דבר שאינו מתכוין, כיון דאינו מתכוין ללבישת הנאה אלא להראותו לקונה, ואם כן הכא נמי, אמאי חשיב לבישה לאסור משום כלאים, הא אינם לובשים אלא לקיום מצות לבישה. ותירץ, דסוגיין אטיא כרבי יהודה דאית ליה דבר שאינו מתכוין אסור. ועוד, דבתוס' בשבת (כט:): ד"ה ובלבד כתבו, דהא דשרי היינו היכא דלא הוי פסיק רישא, וכגון דאית ליה עוד בגדים, אבל הכא דאין לו עוד בגדים חשיב פסיק רישא, ולכולי עלמא חשיב לבישת כלאים. ועיין עולת שלמה מנחות (מ:): בדברי התוס' (שם) ד"ה תכלת.

לה) גמ', נהי דאשתרי בעידן עבודה בלא עידן עבודה לא אשתרי. עיין תוס' מנחות (מ:): ד"ה תכלת (בנמשך לךף מא.). שכתבו דבבגדי כהונה שרי כלאים אף שלא בזמן עבודה, והא דקאמר דאשתרי בעידן עבודה, היינו המיוחדים לעבודה. ובמדינה אסור מדרבנן, עיין שם. ודעת הרמב"ם (פ"ח מכלי המקדש ה"ב) דלא הותר אלא בשעת עבודה. והראב"ד (שם) פליג, וכתב דבמקדש שרי אף שלא בזמן עבודה. והקשה הכסף משנה (שם) מסוגיין, דקאמר דלא אשתרי אלא בעידן עבודה. וכתב, דצריך לומר, דכונת הגמ' דשרי במקדש, וכיון דטעמא דשרי במקדש הוי משום מיגו דשרי בשעת עבודה שרי נמי שלא בשעת עבודה, קאמר דאשתרי בשעת עבודה (דהוא טעם ההיתר אף

חובה.

(יא) **גמ', שם. הרמב"ם** (פ"ה מברכות ה"ו) כתב, הכל חייבין בזימון אפילו כהנים שאכלו בקדשי קדשים בעזרה. ונראה דגרס בדברי הגמ' הכל חייבין בזימון. ועיין בספר **בני בנימין** (הובא באות ח), דסלקא דעתך דליכא צירוף משום דבעינן ישיבה ואין ישיבה בעזרה. (אמנם **בתוס' יומא** (כה). ד"ה אין ישיבה כתבו, דשרי לשבת. ועיין במה שכתבנו שם בדף סט: אות יח ויט).

(יב) **גמ', הכל מצטרפין לזימון כהנים ליום וישראלים וכו' לא צריכא דקאכלי כהנים תרומה או קדשים וזר חולין וכו'.** עיין **מגן אברהם** (קצו, א) דב' שאכלו זה חלב זה בשר, האוכל בשר אין יכול להוציא האוכל חלב, והאוכל חלב יכול להוציא האוכל בשר, כיון שהוא יכול לאכול בשר, והאוכל בשר אין יכול לאכול גבינה, ולפי זה לכאורה הכא, כהן הוא דמצי להוציא ישראל וישראל אינו מוציא את הכהן, דהכהן יכול לאכול חולין, והישראל אין יכול לאכול תרומה].

(יג) **תוס' ד"ה והך, בתוה"ד,** ומיהו נראה דג' בני אדם המודרין אינה ראייה ברורה דשאני תרומה שאין לה היתר לזר אפילו בשאלה מה שאין במודר הנאה. **בשיטה מקובצת** (אות יז) הביא דעת **הרא"ש**, דבתר השתא אזלינן, וכיון דלא מצו לאיצטרופי, לא מהני הא דיכולין להשאל.

(יד) **גמ', הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו הן היאך הם נאכלין.** הקשה **בחיודושי הגרי"ז**, הא אף אי אינן שוקלין חשיב קרבן ציבור, דכהנים איתנהו בכלל הציבור, ואי קרבן ציבור דשייך אף לכהנים אינו נאכל, מאי מהני הא דאינן שוקלין. וצריך עיון. ועיין עוד **בחיודושי הגרי"ז מנחות** (כא:).

(טו) **תוס' ד"ה ערך,** דס"ד לרבוויי משום דאדם יודע דאין ערך לאברים וגמר ואמר לשם כל האברים כולם. צריך ביאור לכאורה, דהא מה דאמרינן אדם יודע שאין ערך לאברים וגמר ואמר וכו' היינו דכך אמדינן דעתיה, ואי אמדינן דכך דעתיה, אמאי אמרינן דקא משמע לן לא כך. ואפשר דסברי כמו שכתבו **התוס' לקמן** (ה). ד"ה **אדם**, דאף כשאינו מתכוין, דעתו להתחייב כפי שיפרשו חכמים את לשונו, ולהכי סלקא דעתך דכל המעריך אבר יתפרש לשונו כמעריך כולו. (א.ק.).

(טז) **בא"ד,** ועוד יש לומר דסלקא דעתך אמינא הואיל ואיתנהו לאברים בדמים איתנהו נמי בערכין. לכאורה יש להסתפק, אי סלקא דעתך דהאומר ערך אבר זה עלי יתחייב כערך אדם שלם, או דיתחייב לפי שיעור האבר מתוך שאר גופו].

(יז) **תוס' ד"ה ולא אוציא,** וא"ת והא בפרק ב' דחולין אמרינן שחט בה שנים וכו' ועדיין היא מפרכסת דהויא בכלל העמדה והערכה ויש לומר דבהמה אית בה חיותא טפי וכו'. כתב **בחיודושי הגרי"ז**, דתוס' סברי דהא דבעי העמדה והערכה, היינו שיוכל לעמוד בשעת הערכה, ואף דבערכין לא בעי להעמידו בפועל (עיין **תוס' סוטה** (כו:)) ד"ה **רב אשי**, מכל מקום בעי שיהא ראוי לעמוד. אמנם דעת **הרמב"ם**, דלא בעי שיוכל להעמידה, אלא דבעי **עמידה בדין**, עיין שם.

(יח) **בא"ד,** שם. עיין **ליקוטי הלכות** (ובח תודה ד"ה את הגוסס) שכתב ליישב קושייתם, דהא דגוסס אינו נערך היינו משום דאסור להעמידו, דהוי כשופך דמים, מה שאין כן בהמה דשרי להעמידה.

(יט) **גמ', אחד אחד שהעריך מאה.** עיין **תוס' ד"ה אחד** מה שפירשו. **ובחזון איש** (כה, י) ביאר, דאיירי באומר ערך **אחד** דמאה עלי, וחיידה התורה דחשיב ומתחייב כנגד כולם. אבל אי אומר מאה ערכין עד מאה אנשים, פשיטא דמהני. וכתב, דכשאומר ערך אחד דמאה עלי, נידון בהישג יד, ואם יש לו שקל נפטר. ואי אומר ק' ערכין לא נפטר.

דאין כוונת התוס' דרק אי איכא שהות, דוחה קריאת המגילה את העבודה אלא דהקשו אמאי קרי ליה מבטלין.

(ג) **גמ', שם.** עיין באות הקודמת, שהובאו דברי הר"ן **במגילה** דאין קריאת המגילה דוחה עבודה לגמרי, אלא לענין אקדומי. והקשה **בט"ז** (הובא באות הקודמת), **דבמגילה** (ג). אמרינן, דמבטלין תלמוד תורה קל וחומר מעבודה, ומשמע דאף עבודה מבטלין לגמרי, וצריך עיון.

(ד) **גמ', שם.** עיין באות ב שהובאו דברי **התוס' במגילה** (ג), דמבטלין היינו דהגיע זמן העבודה ודחינן לה מפני קריאת המגילה. והקשו **בתוס' (שם)**, דיעבדו קודם, ותרצו דפרסומי ניסא עדיף. [ומבואר, דלדעת תוס' הדתם (וכמו שנקט **הבית יוסף**, הובא לעיל אות ב) הא דקריאת המגילה דוחה עבודה, היינו לענין **קדימה**, ולא לענין דחיה, והוא משום פרסומי ניסא, אמנם לדעת **הפסקי תוס'** (הכא), דמהני אף **לבטל** עבודה, אפשר דלא נאמר כלל הך דינא דנדחית עבודה לצורך פרסומי ניסא, אפילו לענין הקדמה בלבד].

(ה) **גמ', וישראל במעמדן.** הקשה **החשק שלמה במגילה** (ג), הא ביום שאומרים בו הלל ליכא מעמד, וכדאיתא **בתענית** (כו), ופורים הוי כיום שאומרים בו הלל, וכדאמרינן **לקמן** (יא:), דקרייתה זו הלילא. וכתב, דאפשר דישאל במעמדן לאו דוקא. ו**ברמב"ם** (פ"א ממגילה ה"א) לא כתב הא דישאל במעמדן. ובספר **גור אריה יהודה** כתב לבאר, דכיון דכתב **המאירי במגילה** דמי שאין לו מגילה יקרא הלל, אם כן פורים חשיב כיום שקורין בו הלל, והא דאמרו מבטלין מעמד היינו לרבא דלית ליה דקרייתה זו הלילא.

(ו) **גמ', הכל חייבין בזימון וכו' כהנים איצטריכא ליה וכו'.** לכאורה הא דקא משמע לן דחייבין, היינו בברכת המזון גופא, וצריך עיון אמאי נקט הכל לישנא ד"חייבין בזימון", ועיין לקמן אות יב].

(ז) **גמ', לא צריכא דאכלי קדשים סד"א ואכלו אותם אשר כופר בהם אמר רחמנא והא כפרה היא קמ"ל ואכלת ושבעת אמר רחמנא והא איתנהו.** עיין **שיטה מקובצת** (אות א) שגרס, סלקא דעתך אמינא ואכלת **ושבעת** וברכת כתיב והני כהנים לכפרה אכלי, דהיינו דאין זו אכילה **לצורך שביעה**, קא משמע לן ואכלת אמר רחמנא והא איתנהו, דהיינו דאף דלא חשיבא שביעה, מחויב משום האכילה. ו**ברבינו גרשום** כתב, דסלקא דעתך אמינא לפטור, משום דהויא אכילת **חובה**, קא משמע לן ואכלת **ושבעת**, בשביעה תלה רחמנא, דהיינו, דאף **דהאכילה** אינה מחייבת, מחייב משום השביעה. וכן כתב בספר **בני בנימין** (הובא בליקוטים על הרמב"ם פ"ה מברכות ה"ו). ועיין באות הבאה.

(ח) **גמ', שם.** עיין באות הקודמת. ועיין **ביאור הלכה** (סימן קסח ד"ה אף על פי, וסימן קפד ד"ה בכזית) שדן, אי בשביעה פחות משיעור אכילה איכא חיובא מדאורייתא לברך, עיין שם. ולכאורה יש לתלות בגירסאות הכא, דלגירסת **הרבינו גרשום**, הא אתי גמ' לחדושי, דאף דליכא אכילה מיחייב משום שביעה, אמנם לגירסת **השיטה מקובצת** אין הוכחה.

(ט) **גמ', שם.** עיין באות ז, ויש להקשות לגירסת **השיטה מקובצת**, דמיחייב באכילה אף בגוונא דלא מיחייב משום שביעה, הא קיימא לן דשיעור כזית וכביצה אינו מדאורייתא, דמדאורייתא לא מיחייב עד דאכיל שיעור שביעה (כדאיתא **בברכות** (מט:)). וצריך לומר, דבעינן אכילה שיש בה שיעור שביעה. (א.ק.).

(י) **גמ', שם.** עיין באות ז שהובאו דברי **רבינו גרשום**, דסלקא דעתך למיפטר משום דהוי אכילת חובה. ולכאורה לפי זה הוא הדין דמצי למינקט דאתי לרבות אכילת מצה בליל פסח, דסלקא דעתך למיפטר כיון דהויא אכילת

דף ד ע"ב

(כ) גמ', לרבות מנוול ומוכה שחין שיכול נדר בערכך כל שישנו בדמים ישנו בערכין וכו'. צריך ביאור, דהא מנוול ומוכה שחין, לא אימעט מפרשת ערכין, אלא דבפועל אין לו דמים, והיכי שייך למילף לערכין. ואפשר, דסלקא דעתך, דדין ערכין הוי נמי משום שוויונו, ואף דאין זה שויו, קצבה התורה ערך שוה לכל אדם, וכן מבואר לכאורה לקמן (יט.), דהא דוקן יורד בערכו טפי מחמת זקנה, משום ד"סבא בביתא פאחא בביתא סבתא בביתא סימא בביתא", עיין שם. (א.ק.)).

(כא) גמ', זכר ולא טומטום. עיין רש"י בכורות (מב.) ד"ה סמי, דמבואר דאי הוה נערך, הוה נערך כדין זכר לחומר. ונלכאורה מבואר כן בסוגיין, דממעטינן ליה מזכר ובעינן נמי למעוטי מנקהבא.

(כב) גמ', האומר ערך סתום עלי נותן כפחות שבערכין. עיין לעיל (ב.) אות ד, שהובאו דברי השלטי הגבורים בעבודה זרה, דגדר הערכה היינו דמקדיש את הנערך ואחר כך פודהו. ויש לעיין, דהכא בערך סתום דליכא נערך המתקדש ונפדה, לא שייך ענין ערכין. ואפשר, דמודה דאיכא נמי חיוב ערכין בכהאי דוונא, דאינו מקדיש את הנערך אלא מתחייב להקדש, וצריך עיון. ועוד יש לומר דסבר דהלכה כמאן דאמר דאינו נידון בהישג יד, דהיינו משום דלא חשיב ערך, אלא נדר, (עיין להלן אות כח)).

(כג) גמ', לא יהא אלא דיקלא בעלמא. הקשה בחידושי הגרי"ז הא אין לאדם ערך, אלא דמגזירת הכתוב דנדרים שמעינן דנישום בעבד כנעני (עיין לעיל ב. אות י), והכא דלא איתרבי בפרשת נדרים, מנא לן דנישום. ותירץ, דכיון דכך שיימינן בשאר אדם, אמדינן כן דעת הנודר, דמתכוון לדמים כעבד כנעני.

(כד) גמ', שם. עיין בחידושי הגרי"ז שהעיר, דלכאורה איכא נפקא מינה (בין דיקלא לאדם), בהא דאיתא בחולין (קלג.), דבערכין אינו קדוש עד דאתי ליד גובר, ומבואר ברמב"ם (פ"ג מערכין הי"ג) דהוא הדין לענין נדר בדמי אדם, ולא הוי כדיקלא, ואם כן איכא נפקא מינה טובא, דאי הוי כדיקלא דינו כדיקלא דקדוש אף קודם דאתי ליד גובר. וצריך עיון.

(כה) גמ', תפסת מרובה לא תפסת. עיין תוס' יומא (עב.). ד"ה נעביד שכתבו, בדבבר שיש לו קצבה לא אמרינן תפסת מרובה לא תפסת. וצריך עיון מסוגיין, דמבואר דאף בערכין אמרינן תפסת מרובה לא תפסת, אף דיש להן קצבה.

(כו) גמ', לומר שאינו נידון בהשג יד. ביאר החזון איש (סימן כט סק"א), דאין

זה מדין ערך, אלא מדין נדר ולכך אינו נידון בהשג יד. ועיין שם. ובחידושי הגרי"ז כתב, דנחלקו בזה רש"י ד"ה כמפרש ותוס' ד"ה לומר, דהתוס' כתבו דהוי כאומר בהדיא הרי עלי שלש סלעים דהיינו דאין זה ערך אלא נדר, ובהא איפליגו תרי הלישני בגמ', אי מרבינן ליה דהוי כערך, או דאינו כערך אלא נדר. ולדעת רש"י, כולי עלמא מודו דהוי ערך, אלא דנחלקו אי נתחדש בפרשת ערכין דבמפרש ליכא הך דינא דהשג יד אי לאו.

(כז) גמ', אמר רבא לומר שנידון בכבודו. הקשו התוס' בבבא מציעא (קיד.), למא לי קרא, הא אף בנוקין שיימינן הכי, כמה היה שוה וכמה הוא שוה, דהיינו דשמין דאם אינו יכול להתקיים בלא אותו אבר, נותן דמי כולו, והכא נמי כיון דאינו יכול להתקיים בלא אותו אבר יתן דמי כולו. ותירצו, דגבי ערכין אין שמין אומד של נזיקין אלא כאילו מוכתבת יד לרבו ראשון, וכדאיתא לקמן (יג.). והקשה בספר הפלאה שבערכין, הא רבא קאמר לקמן (שם), דשמין אף בערכין אומד של נזיקין. ותירץ, דהא דשיימינן בערכין אומד של נזיקין היינו רק בתר דגלי לן קרא דנדון בכבודו. ונהיינו, דילפינן דצורת השומא היא כמה היה שוה בלא אותו אבר, וליכא נפקותא בין אבר שהנשמה תלויה בו לאבר שאין הנשמה תלויה בו, אלא כל אבר שיימינן לפי מה שהוא. ולדעת אביי, לא נתחדש אלא באבר שהנשמה תלויה בו.

(כח) גמ', והתניא ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו וכו'. הקשו האור החמה והברכת כהן, הא התם איירי במקדיש עבד גופיה, ומה הדמיון לדין נדון בכבודו, דאיירי במתחייב דמיו. ותירצו, דכיון דגדר קדושת בדק הבית הוי כדי לפדות את ההקדש, הוי כמתחייב דמיו. ושפיר שייך לדמותו למתחייב דמי ראשו. וכן משמע בלשון הרמב"ם (פ"ה מערכין ה"ח), שכתב דטעמא דחייב דמי כל העבד (אף באומר ראשו עלי) הוא משום דכל הקדש בדק הבית קדושת דמים הוא, והיינו דשפיר יש לדמותו לדינא דנדון בכבודו דאיירי בנודר דמים.

(כט) רש"י ד"ה משמנין, בתוה"ד, ומבעיא לי אמאי נקט התם שותפין והכא משמנין. בספר הפלאה שבערכין כתב ליישב, דהכא איירי דאכתי לא נתן דמים, דאי נתן דמים, הדמים מודיעין כמה מכר לו, ולהכי שייך שפיר לשון משמנין, דהמוכר מחויב לתת לו חצי העבד או החמור, והלוקח מחויב לתת דמי חציו אף דלא פרשו בשעת המכירה, כיון דראשו הוי כחציו. והביא, דכעין זה פירש בשו"ת מקובצת בבבא בתרא (קז:), אהא דאמרינן התם "האומר חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן".

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 - 10:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>